

Evaluace edukačních programů pro seniory poskytovaných veterinárním pracovištěm

Jan Nábělek

Bakalářská práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Jan Nábělek
Osobní číslo: H18300
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Evaluace edukačních programů pro seniory poskytovaných veterinárním pracovištěm

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti vzdělávání seniorů, edukačních programů a evaluace edukačních programů.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

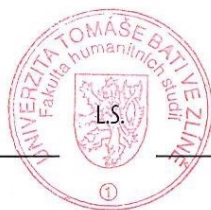
- CHRÁSKA, Miroslav, 2016. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
- PRŮCHA, Jan, 2017. Moderní pedagogika. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1228-7.
- SEBEROVÁ, Alena a Martin MALČÍK, 2009. Autoevaluace školy – od teorie k praxi a výzkumu. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7368-759-5.
- ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ, 2015. Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5446-8.
- VETEŠKA, Jaroslav, 2014. Celoživotní učení pro všechny – výzva 21. století. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-7452-047-1.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Martincová, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **21. června 2021**

Termín odevzdání bakalářské práce: **19. srpna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 21. června 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 11. 8. 2021

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Autorská bakalářská práce se zabývá tématem Evaluace edukačních programů pro seniory poskytovaných veterinárním pracovištěm. Tento program vznikl na základě potřeby vzdělávání specifické skupiny klientů – seniorů. Cílem teoretické práce je nastínit specifika seniorů při edukaci a charakterizovat způsoby, jak naplno akceptovat do určité míry limitovanou samostatnost seniora žijícího se psem ve společnosti. Představujeme základní modely evaluace, pomocí kterých lze tyto programy vyhodnotit. Realizace edukačního programu pro seniory poskytovaného veterinárním pracovištěm vychází z autorovy osobní zkušenosti při práci na veterinárním pracovišti. Poznatek veterinárního pracoviště, že je nutné zcela odlišit přístup ke klientovi v seniorském věku, byl důvodem k zadání a realizaci edukačního programu pro seniory. Dotazníkové šetření se realizovalo u 75 respondentů, kteří se účastnili všech modulů a splnili všechna kritéria pro výzkum. Pomocí kvantitativního výzkumu byla provedena evaluace vzdělávacího programu podle Kirkpatrickova modelu evaluace. V diskusi poukazujeme na zjištěné nedostatky v oblastech edukace a uvádíme následné doporučení změn v programu.

Klíčová slova: specifika seniorského věku, specifika vzdělávání seniorů, edukace ve veterinární praxi, evaluace edukačních programů, Kirkpatrickův model evaluace

ABSTRACT

The author's bachelor's thesis deals with the topic of evaluation of educational programmes for seniors provided by a veterinary department. This program was created on the basis of the need to educate a specific group of clients – seniors. The aim of this theoretical work is to outline the specifics of seniors in their education and to characterize the ways to fully accept to some extent the limited independence of seniors living with a dog in society. The basic evaluation models by which these programmes can be evaluated are presented. The implementation of the educational programme for seniors provided by the veterinary department is based on the author's personal experience while working at the veterinary department. Speaking from experience of the veterinary department that it is necessary to completely differentiate the approach to the client in senior age, was the reason for presenting and implementing an educational programme for seniors. The questionnaire survey was conducted with 75 respondents who participated in all its modules and complied with all the criteria for the research. Using a quantitative research the evaluation of the training programme was performed according to the Kirkpatrick's evaluation model. In the discussion there are pointed out the identified shortcomings in the area of education and provide subsequent recommendation for changes in the programme.

Keywords: specifics of senior age, specifics of education of seniors, education in veterinary practice, evaluation of educational programmes, Kirkpatrick's model of evaluation

Děkuji vedoucí práce Mgr. Janě Martinové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, za pomoc a cenné rady při konzultacích.

Rád bych tímto poděkoval i vlastní rodině a blízkému okolí za podporu, kterou mi věnovali.

Zvláštní poděkování míří k respondentům za jejich ochotu a čas.

„Mladým se často vyčítá, že se chovají tak, jako by svět začínal teprve s nimi. A je to pravda. Ale ještě častěji se domnívají staří, že svět spolu s nimi končí. A co je horší?“

F. Hebbel

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	14
1.1 SPECIFIKA SENIORSKÉHO VĚKU	15
1.1.1 Tělesná involuce.....	16
1.1.2 Duševní involuce.....	16
1.2 SPECIFIKA VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	18
1.2.1 Motivace seniorů ke vzdělávání.....	19
1.2.2 Podmínky a prostředky vzdělávání seniorů	20
1.3 ZNAKY UČENÍ SENIORŮ	21
1.4 BARIÉRY VE VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	22
1.5 PŘEDSUDBY A STEREOTYPY O STÁŘÍ JAKO BARIÉRA VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	23
2 EDUKAČNÍ PROGRAMY	25
2.1 ANALÝZA VZDĚLÁVACÍCH POTŘEB	25
2.2 CÍLE VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU.....	26
2.3 DIDAKTICKÉ ZÁSADY	28
2.4 FORMY A PROSTŘEDKY, METODY	29
2.4.2 Prostředky	30
2.4.3 Metody	31
3 POSTAVENÍ EDUKACE VE VETERINÁRNÍ PRAXI	34
4 EVALUACE VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU	37
4.1 OBLASTI A MODELY EVALUACE.....	37
4.2 KIRKPATRICKŮV MODEL EVALUACE	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	42
5 METODOLOGIE	43
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	43
5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A VÝZKUMNÉ CÍLE.....	43
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	44
5.4 METODA SBĚRU DAT	44
6 ANALÝZA DAT	46
7 INTERPRETACE DAT A DISKUSE	61
7.1 INTERPRETACE DAT	61
7.2 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	63
ZÁVĚR	65

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	67
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	71
SEZNAM OBRÁZKŮ	72
SEZNAM GRAFŮ	73
SEZNAM TABULEK.....	74
SEZNAM PŘÍLOH.....	75

ÚVOD

V dnešním světě, přepřlňovaném stále dalšími a dalšími novými technologiemi, čehož následkem je mj. celá řada sociálně psychologických aberací, je soužití se zvířecím partnerem postaveno na zvláštní, řekněme záchranný piedestal. Přijetí psa do naší smečky je velmi často z hlediska psychologické klasifikace hodnoceno jako jeden ze způsobů ověřování zodpovědnosti lidského jedince v životní praxi. Díky povýšení na člena rodiny je pes právoplatným nárokovatelem na čas, lásku, peníze a péči.

Osvojení si znalostí je jedním ze způsobů, jak naše dobrovolné rozhodnutí, prožít kus našeho života se psem, naplnit. To je i jeden z mnoha důvodů vedoucích k funkční a smysluplné spolupráci veterinárních pracovníků a seniorské populace. Logicky je pak na místě zmínit pohled na období sénia. Toto období v životě člověka zaujímá zvláštní postavení. Z hlediska dosažení tzv. životních cílů je senior finančně stabilizovaný, děti jsou odrostlé, vnoučata samostatná a struktura volného času není většinou definována. Začíná nový rozměr fáze společenské izolace, která může být způsobena úmrtím partnera, kamaráda, jako i umístění vrstevníků do domů pro seniory.

Pes je mimo jiné i partnerem, který pomáhá snížit pocit osamění, zvyšuje mobilitu seniora, a je dokázáno, že pocit zodpovědnosti za zvíře zkracuje dobu případné rekonvalescence. Významným faktem je fungování zvířete jako mediátora v komunikaci se stejnou skupinou lidí (věk, zájmy atd.). Edukace na společné téma u seniorů vede k dosažení životního smyslu a kvality života. Při procesu vzdělávání, jehož výstupem není expert na danou problematiku, ale účastník vzdělávacího procesu, je nutné a zásadní plně akceptovat celou řadu didaktických zásad. Vzájemné propojení a návaznost vytváří ucelený soubor podstatný pro pocit kvality, obohacení a motivaci seniora.

Potřeba edukace seniorů vzešla z poznatků veterinární praxe. Tyto poznatky vedly k závěru, že při běžné návštěvě veterinárního pracoviště mají senioři svá specifika. Nestíhají se zorientovat v problematice a přijmout předávané informace. Při úhynu psího svěřence propadají frustraci. Ta vzniká z pocitu selhání, což je obvykle vede k rozhodnutí si nového psa nepořídit. Na seniory silně působí negativní vlivy, jakými jsou zhoršení zdravotního stavu, poklesu společenské aktivity a útlum životního optimismu. Realizací edukačního programu pro seniory veterinární pracoviště sleduje obnovu důvěry seniora v sebe sama. Dalším důvodem vzniku edukace seniorů je potřeba vytvoření partnerství mezi seniorem a veterinárním pracovištěm. Tím se daří stírat strach z autority.

Cílem práce je zjistit, jak senioři hodnotí vzdělávací program nabízený veterinárním pracovištěm. Teoretická část je rozdělena na čtyři kapitoly. První kapitola je věnována kontextu edukace seniorů. Vymezíme si období sénia, vysvětlíme si, čím se stáří odlišuje od stárnutí, a popíšeme specifika při vzdělávání seniorů. Druhá kapitola se bude zabývat edukací, edukačním procesem a základními didaktickými kategoriemi. Ve třetí kapitole si vysvětlíme postavení a význam edukace ve veterinární praxi. V poslední čtvrté kapitole teoretické části ozřejmíme, co je cílem evaluace, jaké existují evaluační modely. Rozvedeme Kirkpatrickův model evaluace a u každého stupně uvedeme modifikaci podle prof. PhDr. Jaroslava Vetešky, Ph.D., MBA. Tento čtyř úrovnový model byl vytvořen k hodnocení vzdělávacích programů. Jeho přednost spatřujeme v poskytnutí komplexního hodnocení včetně vyhodnocení změny stavu.

Praktická část má za cíl zjistit, jak senioři evaluují edukační program nabízený veterinárním pracovištěm. Vytyčili jsme si i dílčí cíle, které odrážejí čtyři úrovně Kirkpatrickova modelu evaluace. Výzkum proběhl dotazníkovým šetřením, obsahoval 14 otázek koncipovaných tak, aby bylo možné vyhodnotit všechny úrovně zmíněného evaluačního modelu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

Andragogický slovník uvádí vzdělávání jako to, co se označuje termínem edukace, tedy proces řízeného učení a vyučování, k němuž dochází typicky v edukačním prostředí školy nebo v jiném edukačním prostředí. Vzdělávání dospělých je popisováno jako „*veškeré vzdělávací aktivity realizované dospělými jedinci v rámci formálního a neformálního vzdělávání*“ a je součástí celoživotního učení/vzdělávání. (Průcha, 2014)

O celoživotním učení pojednává pracovní dokument publikovaný Evropskou komisí z listopadu 2000. Tento dokument uvádí:

„Termín "celoživotní" učení zdůrazňuje časovou dimenzi: učení v průběhu života, ať již nepřetržité, nebo periodické. Nově zavedený pojem učení "v celé šíři života" ("lifewide") obohacuje scénu tím, že obrací pozornost na rozšíření učení, které se může odehrávat ve všech oblastech našeho života a v jakémkoliv jeho stadiu.“ (Národní vzdělávací fond, 2000)

Vzdělávání seniorů můžeme nazvat snahou o obohacení nejen jejich vlastního života, ale i životů ostatních. Význam seniorského vzdělávání spočívá především ve zlepšování kvality jejich života, jak uvádí Šerák (2009, s. 189):

„Edukační aktivity jsou často zaměřeny na prevenci hrozících deficitů, případně na jejich odstranění a kompenzaci; hlavním cílem tohoto působení je udržení tělesných a intelektuálních sil. Významnou roli hraje i snaha o zajištění kvalitnějšího a důstojnějšího života. Podpora relevantní nabídky vzdělávání pro seniory by měla být integrální součástí přístupu vyspělé společnosti, od níž očekáváme, že svým členům zajistí bezpečné a důstojné stárnutí a umožní jim plnoprávně se zapojit do všech občanských aktivit.“

Vzdělávání v kontextu zvyšování kvality života naplňuje nějaké funkce. Funkce vzdělávání popisuje několik autorů. Uvádí obvykle dělení funkce vzdělávání podle Livečky (1979): preventivní, anticipační, rehabilitační a posilovací.

Petrková a Čornaničová (2004, s. 64–65) však dělí funkce vzdělávání podrobněji. Rozlišují funkce vzdělávání podle dvou hledisek. První hledisko je *primární cíl výchovy a vzdělávání*. Toto hledisko má funkce vzdělávací, kulturně kultivační a sociálně psychologické. Tedy funkce zaměřené na získávání poznatků, rozvoj osobnosti zájmovými aktivitami a zvyšování kvality života ať už rozvojem sociálních vztahů či eliminace psychosociálních bariér. Druhé hledisko podle *specifičnosti zaměření* rozšiřuje Livečkovu dělení o funkci adaptační, komunikační, kompenzační, aktivizační, relaxační a mezigeneračního porozumění.

Vzdělávání se seniorů omezuje i jistá specifika seniorského věku, která současně určují specifika ve vzdělávání seniorů. Od toho závisí i ochota seniorů se účastnit jakéhokoliv vzdělávání. Janiš a Skopalová (2016, s. 266) hodnotí vzdělávání seniorů s ohledem na důvody i funkce jako volnočasovou aktivitu mající „významný pozitivní vliv na život seniorů“.

1.1 Specifika seniorského věku

Člověk jako jedinec prochází ontogenetickým vývojem. Ten začíná oplozením vajíčka a končí smrtí. Každá etapa jeho života s sebou přináší svá specifika.

Období stáří definuje Pavel Říčan (2014, s. 55) jako období po šedesátce, období sénia. Toto období dále nečlení. Jitka Machová (2016, s. 179) však uvádí i členění doporučené WHO (Světová zdravotnická organizace) jako:

- období stárnutí 60–75 let
- období starého věku 75–90 let
- období stařecké nad 90 let.

Stárnutí a stáří jsou dva pojmy, které spolu úzce souvisí, jsou ale obsahově odlišné.

Kalvach (2004, s. 67) definuje stárnutí (involuci) jako kaskádu probíhajících změn v každém živém organismu, která začíná počítím, ale klinické projevy jsou markovány po dosažení sexuální maturity. Podle něj nelze přesně definovat start involuce, neboť se jedná o vzájemně koherující změny s různými projevy striktně vázané na individuální procesy u každého živého organismu. Komplex projevů je tvořen jako výsledná koherence změn na různých rovinách živého organismu (od biochemické přes buněčnou, orgánovou až po rovinu celostní). Celá řada endogenních a exogenních vlivů vzájemně existujících pak zcela logicky vede k vzniku rozmanitých projevů, u kterých se pro snazší pochopení snažíme hledat alespoň nějaké, společné, co nejvíce podobné atributy. Projevem stáří (sénia) je zrcadlení involučních změn, tedy stavem daným různým vlivem fenotypových faktorů na genotypově disponovaný organismus. Dle síly fenotypových vlivů a schopnosti adaptace organismu lze teoreticky uvažovat o předpokládané přežitelnosti jedince v lidské společnosti na určitém akceptovatelném stupni kvality života.

1.1.1 Tělesná involuce

Určit hranici, kterou začíná organismus stárnout, je obtížné, ne-li nemožné. Obecně můžeme říct, že zlom nastává v momentě, kdy degenerační procesy organismu převáží nad regeneračními (Thorová, 2015).

Pro lidský organismus bývá často uváděn věk 60 let jako počátek stáří.

Thorová (2015) dále poznamenává, že se vychází přitom ze statistiky zvýšené frekvence zdravotních problémů, které lze se stářím spojit. Obecně lze říct, že za množícími se zdravotními problémy stojí v první řadě involuce orgánů látkové výměny – změny metabolických funkcí nutně vyvolávají zhoršování stavu orgánů ve všech oblastech, které umíme sledovat. Jsou to zejména omezení funkčnosti pohybového aparátu, snížená funkčnost imunitního systému, involuce žláz s vnitřní sekrecí, oslabení smyslových orgánů nebo i změny na povrchu těla – stárnutí kůže, vypadávání vlasů a zubů.

Při práci se seniory, zejména v oblasti edukace, je prioritní brát ohled na tělesnou involuci zejména v oblastech smyslového vnímání. Tedy všech pěti základních smyslů: zrak, sluch, chuť, čich a hmat. Klevelandová (2017) uvádí i šestý smysl – vnímání polohy těla v prostoru. Tento šestý smysl synchronizuje vjemy získávané prostřednictvím receptorů a rovnovážného ústrojí. Důsledky změn smyslových funkcí se projevují ve snížení poznávací schopnosti seniora, včetně orientace v situaci a místě.

Za zvláštní zmínku stojí menopauza a andropauza. Ty nastávají často před oním 60. rokem věku, ovšem z celkového hlediska hrají v involuci organismu důležitou roli (Thorová, 2015).

1.1.2 Duševní involuce

V procesu duševní involuce ještě s většími obtížemi, než v případě tělesného stárnutí odlišujeme oblast fyziologickou od medicínské. Jinými slovy – přirozené involuční změny dané věkem a změny vyvolané psychickou poruchou můžeme chybně sloučit. Přitom současná medicína (jak zdůrazňuje Říčan) umožňuje diagnostiku dříve nepoznaných poruch, které se může pokusit účinně potlačit, a tak gerontovi prodloužit relativně kvalitní duševní život. Projevy přirozeného stárnutí duše jsou samozřejmě spojeny s fyzickým stavem gerontova těla, se způsobem jeho života (tělesným i mentálním), s prostředím, v jakém žije, a v neposlední řadě s vědomím úspěšnosti či neúspěšnosti v prožitém životě, s pocitem štěstí či smutku atd. (Říčan, 2014).

Říčan (2014) pojmenovává některé obecně uznávané rysy stáří. Na prvním místě je zpomalení duševní činnosti jako takové. Ta je daná, pokud z toho mála, o čem jsme přesvědčeni, že víme, můžeme soudit, atrofováním mozkové hmoty a pomalejší činností jejích buněk. Ovšem na to nemůžeme svádět veškeré důvody gerontova „pomalejšího zapalování“. Roli tu nepochybně hraje i fakt, že je k duševní činnosti méně motivován, lidově řečeno – nic ho nenutí procvičovat mozek. Jistěže je rozdíl mezi gerontem, který sedí doma a bez zájmu hledí na televizi, a tím, který se aktivně snaží vyvíjet jakoukoliv činnost. Současná společnost bohužel vede staré lidi spíše k tomu prvnímu, protože je svým způsobem fungování demotivuje. Mají pocit zbytečnosti zejména proto, že cítí, že nic nezvládají. Rozhodným faktorem je tady rychlost změn v životě. A právě špatné snášení změny je dalším uznávaným rysem stáří, stejně sklon ke snížení zájmu o okolí často přecházející v netečnost. Vzpomínky na minulost se tu střetávají s pocitem nevládnosti současnosti. Je obecným jevem, že z minulosti rádi zapomeneme na špatné a uchováme příjemné.

„Psychickou involuci můžeme chápat jako demontáž osobnosti, která probíhá více nebo méně spořádaně. Zatímco vzestupné stádium vývoje znamená diferenciaci, výstavbu bohatší, složitější struktury osobnosti, stárnutí bývá naopak spojeno se zjednodušováním osobnosti. Vyklízejí se pozice. Člověk ztrácí vztah k určitým osobám, zálibám, hodnotám, ideálům, nadosobním i osobním cílům. S novými problémy a stresy se vyrovnává primitivním způsobem. Tím se blíží k dítěti, jako ono dovede např. zavřít oči před tím, co nechce vidět, to je prostě popřít skutečnost a nezabývat se jí, nebo velmi průhledně uniknout před nepříjemnou povinností do nemoci. – Netvrdím, že tato demontáž probíhá u každého šedesátníka. V šedesátých, v dobrém případě v sedmdesátých a osmdesátých letech se involuce omezuje jen na zhoršování paměti a některých složek inteligence, postřehu, odolnosti ke stresu – zatímco jádro osobnosti zůstává nedotčeno.“ (Říčan, 2014, s. 339)

Pokud se ona přirozená a nejrůzněji se projevující demontáž osobnosti spojí s psychickou poruchou, potíže se stárnutím se zvětší. Říčan (2014) uvádí, že koncem sedmdesátky má až každý třetí geront obtíže, které zasluhují odbornou pozornost. Neurózy a psychosomatické poruchy může odborná pomoc zpomalit až odstranit. Částečně to platí i o demenci, která byla dříve považována za poruchu nevratnou. Stejně tak se dá solidně bojovat s depresemi, kterých s věkem přibývá a mohou být až smrtelné. Mimochodem – právě deprese jsou odpovědné za mizerné výsledky IQ testů gerontů.

I když je nastávající geront přiměřeně zdravý a stále se cítí při síle, musí se umět vyrovnat s úskalím z největších. Je to odchod do starobního důchodu. Pokud dosud žil „normálním“ životem, tím rozumějme, že si hmotné statky obstarával prací – a dokonce tu práci dělal rád, tak ho čeká náročné vyrovnávání se s převratnou životní situací. Říčan (2014) například tvrdí, že pro mnohé muže je odchod do důchodu horší než představa smrti. Jistě jde o změnu, která může jedince zcela vykolejit. Najednou neví, co s časem, a sčítá ztráty. Není to jen snížení finančního příjmu včetně ztráty benefitů, ale hlavně pocit zbytečnosti a pozbytí společenského významu. Podle Říčana se zdá, že ženy odchod do důchodu snášejí lépe, a přibývá těch, které jej vítají. Je na každém jednotlivci, jak se k věci postaví vycházejíc přitom z individuálních podmínek daných zdravotním stavem, osobními schopnostmi a dovednostmi, rodinným prostředím či partnerským vztahem.

Engelová (2013) hodnotí dopady tělesné a duševní involuce jako důsledek rychlých a překotných změn. Tyto změny podle ní působí na seniory tíživě. Mají problémy s recepcí nového, které mohou vést až k nechotě pokusit se cokoliv se naučit. Z toho pak pramení jejich frustrace a sociálního vyloučení.

V zájmu udržení jejich přiměřené životní úrovně a zejména sociální soběstačnosti je nutné tomuto problému přizpůsobit tvorbu společenských podmínek pro jejich aktivity. Několik let jsme sice svědky snah o edukaci seniorů prostřednictvím mnoha programů, zaměřených zejména na informační technologie, ovšem výsledky jsou nevalné, schopnost a ochota učit se novému se stoupajícím věkem klesá. Pokud chceme udržet seniory v rámci důstojné součásti společnosti, musíme zásadně změnit pohled na ně, nejen v rovině sociální, ale zejména politické – tady je nutné přemýšlet dopředu, co bude každá inovativní změna pro ně znamenat, a jak předejít prohloubení jejich diskvalifikace. (Engelová, Lepková, Máchová, 2013)

Z výše uvedeného vyplývá nutnost akceptace tělesných a duševních změn období sénia. Právě při vzdělávání, aby bylo efektivní, je nutno specifikum ve vzdělávacím procesu zohlednit.

1.2 Specifika vzdělávání seniorů

Vzdělávání seniorů má svá specifika, která vyplývají z osobnostních a biologických změn způsobených stárnutím. Nejvíce je nutné zohledňovat specifickou individualitu osobností v konkrétní vzdělávací skupině (Veteška, 2014).

Lze se tedy domnívat, že specifika vzdělávání seniorů by měla být postavena na mezigeneračním vnímání a uvědomování si rozdílnosti v přístupech.

Špatenková, Smékalová (2015) řadí mezi základní specifika motivaci, podmínky, prostředky, znaky učení, bariéry ve vzdělávání a předsudky či stereotypy.

1.2.1 Motivace seniorů ke vzdělávání

Jiný přístup ke vzdělávání je denním odrazem zapojování seniorů do běžného života. Informovanost a edukace je seniory žádána, a to i s paradoxem omezení vytvoření správného závěru (např. vliv masmédií). Jejich cíle jsou formovány spíše za účelem požitku a vnitřního uspokojení, jak společenské prestiže, tak společenského uplatnění. Základem je časté vnímání „sebe“ jako nepotřebného pro okolí, a tudíž edukace má spíše interní charakter.

Špatenková a Smékalová (2015) uvádějí, že senioři mají přístup k edukaci založený především na vnitřní motivaci, jelikož jejich cílem není získat profesní kvalifikaci ani usilovat o její zvyšování. Jejich přístup je založen na dobrovolnosti, svobodné vůli rozhodování a okruhu zájmů.

Zvláštní náročnost a plná akceptace rozdílu v základních potřebách při motivaci i při vlastním procesu učení seniorů vyžaduje existenci velmi zdatných lektorů, kteří díky svým zkušenostem, ale i nadáním pro práci se seniory jsou jedním z hlavních strukturálních prvků v edukaci seniorů. Tím se kvalitní lektor pravděpodobně stává nedílnou součástí úspěchu. Tedy individualita období senia s kvalitním lektorem tvoří základ silné motivace pro edukaci a vede k úspěchu při všech formách vzdělávání seniorů (formálním, neformálním i informálním).

Je důležité si uvědomit rozdílnost mezi motivací seniora a motivací dětí, mládeže či dospělých lidí v produktivním věku. Senioři reagují senzitivněji na didaktický proces. Z tohoto důvodu doporučujeme zvýšit pozornost hlavně na vzdělávání lektorů, kteří se zabývají edukací seniorů (Špatenková, Smékalová, 2015).

Pocit zbytečnosti seniora v dnešní době díky splnění si svých společenských povinností (dítě, rodina, vnuci atd.) je velmi častým a významným důvodem k přijetí statutu „jsem už starý, tak co“, avšak v dnešní době se disproporce mezi mentální a fyzickou schopností stírají. Pokud není potřeba aktivovat seniorské schopnosti ze všech možných směrů, je fráze „aktivní stáří“ jen nicotnou parafrází.

Když senior nespátřuje smysl svého života, bývá motivace obtížná. Pokud je ovšem člověk pracující se seniorem sám motivován, může seniora tzv. vrátit zpět do života a vzbudit v něm opět zájem o dění kolem něj (Haškovcová, 2012).

Pokud povzbudíme seniora v jeho možnostech a schopnostech, naplníme nejen morální kredit ve vztahu k seniorům, ale získáme tím i schopné učitele a korektory v jednom.

Motivaci u seniorů bychom tudíž měli vnímat jako snahu vyrovnat nepoměr mezi jejich vlastním vnímáním a jejich možnostmi. Pro seniora je však zásadní nalézt důvod být soběstačný. (Kleветová, 2017)

1.2.2 Podmínky a prostředky vzdělávání seniorů

Podmínkami, ve kterých k edukaci seniorů dochází, dělíme na objektivní a subjektivní. Objektivními podmínkami rozumíme činitele celospolečenské povahy a specifické činitele, např. sociální prostředí jedince nebo i podmínky pro organizátory zajišťující edukaci seniorů. Za subjektivní považujeme lektory a jejich kompetence, duševní involuci seniorů a individuální a skupinové situace a jejich zájmy a potřeby (Špatenková, Smékalová, 2015).

Špatenková a Smékalová uvádějí (2015) i dělení podmínek, jak je definoval Otto Obst (2002). Ten hovoří o proměnlivých podmínkách vnitřních a vnějších. Za vnitřní považuje tělesnou a duševní involuci, k vnějším řadí hygienické prostředí (toalety, bezbariérový přístup, osvětlení, teplo a klid), relaxační prostředí (občerstvení, pohodlné sezení), emocionální atmosféru (možnost navázání kontaktu s jinými osobami i lektory) a celkový estetický dojem prostředí (barvy, architektura nebo vybavení).

Prostředí, v němž se edukace seniorů odehrává, je tedy nejdůležitější z faktorů. Uvedeme si proto i základní požadavky na organizaci místa edukace tak, jak je uvádí Michal Šerák (in Krystoň, Šerák, Tomczyk, 2014, s. 69):

- dostupnost místa konání (dosah veřejné dopravy, parkovací plochy);
- bezbariérovost všech prostor (výtah, nájezdy apod.);
- vhodná intenzita osvětlení;
- odpovídající mobiliář a jeho orientace v prostoru;
- přiměřená velikost, kontrast a grafika informačních a orientačních zdrojů;
- přítomnost protiskluzových a stabilizačních prvků. Další specifickou podmínkou pro vzdělávání seniorů je osobnost lektora.

Obecně lektorem označujeme osobu, která se zabývá získáváním nových a rozšiřováním stávajících znalostí či dovedností u svých studentů, mění postoje, myšlení, přístupy k vnímání a hodnocení okolního světa a snaží se o praktické uplatnění těchto změn v osobním, pracovním nebo společenském životě. (Langer, 2016)

Při vzdělávání seniorů by měl lektor nejen předávat informace, ale hlavně seniorům pomoci informace aktivně využívat, pomoci jim získané informace si uvědomovat a pomáhat rozvíjet kritické myšlení (Špatenková, Smékalová, 2015).

Z tohoto důvodu uvádí Mužík (2011, s. 77), že by měl lektor vystupovat nejlépe v roli facilitátora. Uplatněním partnerského přístupu, kdy se senioři a facilitátor podílejí na utváření vzdělávacího procesu, rozvíjí všichni zúčastnění komunikaci. Špatenková a Smékalová (2015, s. 533) doplňují, že „*plnohodnotná komunikace vytváří pozitivní emocionální atmosféru a předpoklad pro efektivní učení*“.

Facilitátor podle Langer (2016) má při vzdělávání optimalizovat týmovou práci obzvláště při řízených diskusích. Jeho úlohou je vtáhnout do probíraného problému všechny účastníky, čímž samotní účastníci přijímají zodpovědnost za výsledné řešení. Facilitátor nebo též moderátor je přímo zodpovědný za výsledek procesu.

Lektor vzdělávání seniorů by měl disponovat nejen základními kompetencemi lektora. Důležitým aspektem jsou zkušenosti a odpovídající míra sebereflexe vlastního výkonu při vzdělávání seniorů (Janiš, Skopalová, 2016).

1.3 Znaky učení seniorů

Životní prožitky a zkušenosti jsou pro starší lidi základem vize jejich budoucnosti. Pak přijetí nových vědomostí a prvků moderního světa je doprovázeno nedůvěrou, a pro ně tím pádem zbytečností (Klevetová, 2017). Zcela logicky hledání způsobu změnit zbytečnost na potřebnost je úkolem pro lektora.

Odlíšně přistupujeme k procesu učení. Projev tělesné a duševní involuce se v procesu učení charakterizuje převahou memorování při osvojování poznatků, stejně tak převahou výběrové dlouhodobé paměti před krátkodobou. Časová náročnost a snížený výkon u starého člověka jsou založeny na pochybnosti, zda nové zvládne. Tedy faktor osobní zodpovědnosti je negativem, který vytváří protipól jejich celoživotních, profesních, ale i osobních dovedností a zkušeností. Akceptace této skutečnosti a rozložení nových informací na dílčí prvky je díky kratšímu času pochopení cestou, jak motivovat a povzbuzovat staré lidi. (Klevetová, 2017)

Špatenková a Smékalová (2015) uvádějí pět faktorů podle Emila Livečky (1979) podmiňujících učení dospělých:

- kapacita učení – s přibývajícím věkem ubývá kapacita učení v důsledku involučních procesů. Trénováním paměti lze tuto kapacitu udržovat, ne-li zvyšovat. Za mozkový trénink lze považovat i vzdělávací kurz.
- lehkost učení – označujeme jako obtížnost. Myslíme tím hlavně čas potřebný ke vstřebání učeného. Pro seniory stačí učenou látku diferencovat v organizaci vzdělávacího procesu.
- trvanlivost výsledků – schopnost vybavování s přibývajícím věkem klesá. Souvisí to s intenzivnějším působením výběrové dlouhodobé paměti. Pro lepší vybavení je důležitá spojitost učeného s významným.
- učební intenzita – ochota učit se má v seniorském věku klesající tendenci. Je důležité pro seniory ve vzdělávání nalézt smysl.
- podněty k učení – u seniorů klesá celkově zájem na vzdělávání. Za důležité proto považujeme motivaci, kterou je nutné během edukační aktivity udržet.

Podstatným se stává fakt, že stejně jako v dětském věku je hybnou silou pochvala, soutěživost a posilování sebevědomí (Klevetová, 2017).

Pro seniora není učení jen strach z nezvládnutí učiva, což je pro něj demotivující. Zcela nepochybně si můžeme klást otázku, že pokud senior tato, svým způsobem, omezení překoná, měl by hlavně mít možnost se někde realizovat. Nedostatek vzdělávacích aktivit, která by pokryla jeho zájmovou oblast, může pro něj vytvářet bariéru.

1.4 Bariéry ve vzdělávání seniorů

Nedostatek vzdělávacích aktivit může být způsoben malým zájmem seniorů o vzdělávací aktivity. Ale nedostatek může vytvářet i nedostatek schopných lektorů efektivně vzdělávat seniory. Janiš a Skopalová (2016) uvádějí, že bariéry ve vzdělávání seniorů se projevují v malé rozmanitosti nabídky vzdělávání pro seniory, jakož i v přístupech lektorů, kteří by seniory mohli edukovat.

Existuje celá řada faktorů, které ovlivňují proces učení. Tyto faktory působí na každého seniora odlišně, s čímž musí počítat realizátoři i organizátoři edukačních programů pro

seniory. Tyto bariéry výrazně ovlivňují efektivitu vzdělávání. Špatenková uvádí dělení bariér v souladu s Annou Petřkovou (2006) na:

- informační – omezený přístup seniorů k informacím o možnostech vzdělávání;
- situační – všechny objektivní podmínky (viz výše – Podmínky a prostředky vzdělávání seniorů). Jedná se tedy nejen o finanční možnosti seniorů, ale i o jejich sociální situaci. Za situační bariéry považujeme i dostupnost místa konání vzdělávání (vzdálenost, doprava, bezbariérový přístup);
- psychologické – závislost vlastní motivace se vzdělávat na zvýšené míře sebekritiky, nízkém sebevědomí, obavě z neznámého a ze selhání, jakož i míře stability osobnosti seniora
- andragogické – nedostatečné vědomí lektorů o specifických nárocích na vzdělávání seniorů, což se odráží v přiměřenosti a způsobu provedení vzdělávacích programů.
- organizační – špatná nabídka vzdělávacích aktivit bez provedení analýzy vzdělávacích potřeb. Tedy nevhodně didakticky sestavený vzdělávací program.

Tělesná a duševní involuce podle Špatenkové (2015) nestojí vždy za vytvořením bariéry ve vzdělávání seniorů. Bariéry jsou tvořeny celou řadou faktorů, mezi které zahrnujeme i předsudky a stereotypy.

1.5 Předsudky a stereotypy o stáří jako bariéra vzdělávání seniorů

Předsudky a stereotypy jsou jistým způsobem odraz konstruktů a zobecnění vycházejících z našeho každodenního přístupu k druhým lidem. Přenáší se tak zhuštěný a vykonstruovaný socializační vliv z generace na generaci jako obraz reality. Pak dochází k přejímání jedincem těchto předsudků a stereotypů od většinové společnosti bez vlastní zkušenosti (Pokorná, 2010).

Předsudky a stereotypy ohledně starých lidí jsou v populaci velmi zaužívané. Problém předsudků a stereotypů se však netýká pouze mladších generací. U seniorů pozorujeme jejich přijetí a ztotožnění se s nimi (Špatenková, Smékalová, 2015).

I když je sénium plnohodnotnou etapou lidského života, potřebujeme u seniorů zvýšit sebevědomí a přijmout stárnutí jako něco neměnného a přirozeného (Janiš, Skopalová, 2016).

Existuje hodně předsudků, které různí autoři popisují. Pokorná ve své knize zmiňuje pět nejvíce bez známek kritiky přijímaných představ o stáří, jak je uvedla Tošnerová (2002, s. 7):

1. staří lidé jsou všichni stejní;
2. stáří mužů a žen je stejné;
3. staří nemají čím společnosti přispět;
4. stáří je křehké, potřebuje péči;
5. stáří je ekonomickou zátěží společnosti (Pokorná, 2010).

S předsudky a stereotypy souvisí i **ageismus**. Dále uvádí Tošnerová (2002, s. 12), že ageismus vede k negativním stereotypům.

Ageismus je diskriminace a stereotypizace jednotlivých osob na základě věku. Jako důsledek takového ageismu vzniká představa, že je ekonomicky nevýhodné investovat do seniorů. Striktní kategorizace věkových skupin a prisouzení společenské role zapříčinily vznik komunikační bariéry (Klevetová, 2017).

2 EDUKAČNÍ PROGRAMY

Edukační programy jsou programy, které jsou zaměřeny svým obsahem na vzdělávání a výchovu.

„V edukačním procesu je vždy obsaženo učení – pokud obsaženo není, nelze mluvit o edukačním procesu.“ (Průcha, 2017, s. 76)

Edukaci označuje Průcha a Veteška (2014, s. 345) jako situaci, při které dochází k učení, ať už záměrnému či nezáměrnému, náhodnému, mimovolnímu. Do pojmu edukace zahrnuje všechny druhy formálního a neformálního vzdělávání, včetně vzdělávání dospělých. Edukační proces je tedy systém vymezení rolí mezi tím, kdo instruuje, a tím, kdo se učí. Podle Průchy (2017) se jedná o exponování subjektu určitým druhem informace.

Struktura edukačního procesu je tvořena zásadami didaktických procesů. Didaktický proces jako interakci mezi učitelem, žákem a učivem je nutno doplnit o didaktické komponenty. Podle Průchy (2017) je nejbližší tzv. model edukačního procesu podle J. Hendricha. Ten zahrnuje nejen učitele, žáka a učivo, nýbrž i materiální podmínky, organizační podmínky a vyučovací metody a postupy. Dále uvádí, že žádný z modelů však nezohledňuje např. konkrétní sociální a politické prostředí.

Didaktický proces lze definovat podle Špatenkové a Smékalové (2015) jako vzájemné vztahy mezi lektorováním a učením, které jsou ukotvené oboustrannou zpětnou vazbou. Jednotlivé didaktické kategorie (tj. cíl, obsah, metody, formy a prostředky, didaktické zásady a podmínky) se formují svými specifiky do definovaných fází (motivační, expoziční, fixační, diagnostická, aplikační). Logicky pak specifikace a charakteristika didaktického procesu je závislá na zvolené osnově pro edukaci.

2.1 Analýza vzdělávacích potřeb

Analýza vzdělávacích potřeb je nejdůležitější součástí při tvorbě edukačního programu. Slouží k poznání nejen prostředí a lidí, kterých se budoucí vzdělávací akce bude týkat, ale i k identifikaci problémů, jež si zadavatelé mnohdy neuvědomují. Současně pomáhá lektorovi připravit se na možné potíže při vzdělávání. Je nutno brát vždy v potaz počet účastníků, možnosti a vybavenost vzdělávacích prostor. Medlíková (2010, s. 36) doporučuje setkání jak se zadavatelem, tak s budoucími účastníky.

Podle Kazíka (2008, s. 20) je tedy nutné vždy znát skupinu, kterou budeme školit. Současně je důležité se zadavatelem přesně formulovat nedostatky v úrovni znalostí u budoucích účastníků.

„*CO a PROČ školit vyplývá hlavně ze skutečnosti, KOHO budeme školit.*“ (Kazík, 2008, s.20)

Z toho vyplývá nutnost přistupovat k analýze jako k systému skládajícího se z tříúrovňové analýzy vzdělávacích potřeb, které definovali Buckley a Caple (2004). Jako první úroveň je uváděna komplexní analýza, druhou úrovní je analýza klíčových otázek. Třetí úroveň spočívá v analýze zaměřené na problémy. (Bartoňková, 2010)

Kazík (2008, s. 21) doporučuje začít jednoduchým dotazníkem, který zodpoví základní otázky. Ty jsou směřovány jak k zadavateli, tak k budoucím účastníkům. V dotazníku se ptáme na silné stránky účastníků vzdělávání s ohledem na téma vzdělávání, dále na náměty ke zlepšení či znalosti, dovednosti nebo kompetence, které jsou nejdůležitější.

Pokud lektor nemá možnost provést řádnou analýzu vzdělávacích potřeb, doporučuje Medlíková (2010, s. 37) zjistit dopředu alespoň odpovědi na otázky:

1. Co má být cílem a výstupem vzdělávací akce?
2. Účastníci téma už probírali, nebo je pro ně nové?
3. Jakou mají motivaci ke vzdělávání?
4. Mají účastníci nějaká očekávání od vzdělávací akce?
5. Kolik bude účastníků, jakého jsou věku, kolik mužů a kolik žen?
6. Bude vzdělávací akce něčím pokračovat, budou na ni navazovat další kroky?

Pokud tedy nalezneme odpovědi alespoň na bazální otázky, které uvedla Medlíková, získáme informace k tomu, abychom mohli stanovit vzdělávací cíle.

2.2 Cíle vzdělávacího programu

Cíle vzdělávacích programů pro seniory považujeme za hlavní didaktickou kategorii. Cíle nám vytyčují konkrétní představu toho, čeho chceme dosáhnout. Dále nám pomáhají seniory nejen aktivovat, ale i upoutat jejich pozornost a motivovat je. Současně cíle slouží ke zpětné vazbě, protože určují měřítko hodnocení a kontroly. Cíle stanovujeme tedy tak, aby rozvíjely

schopnosti, obohacovaly o znalosti, ale především rozvíjely seberealizaci (Špatenková, Smékalová, 2015).

Cíle vycházejí z analýzy vzdělávacích potřeb. Plamínek (2014) k výstupu analýzy vzdělávacích potřeb uvádí, že nemá být důležité to, co dospělí (v našem případě senioři) potřebují, ale to, s čím mají problémy.

Cíle dělíme podle oblasti rozvoje osobnosti, na kterou se chceme zaměřit. Stanovujeme tedy cíle v oblasti:

- Kognitivní (vzdělávací) – tedy osvojování vědomostí, znalostí a intelektuálních dovedností, což znamená např. umět jevy definovat, popsat, vyjmenovat, porozumět jim, umět je použít.
- Afektivní (postojové) – v emocionální rovině osobnosti. To umožní utváření si vlastního postoje, hodnotové orientace a správného úsudku.
- Psychomotorické (výcvikové) – cíle podporující psychomotorické dovednosti při pracovní manipulaci s předměty, nástroji. (Zormanová, 2017, s. 438)

V edukačních programech pro seniory hrají největší roli kognitivní cíle. Vždy je ovšem nutné brát na vědomí specifika seniorského věku. Afektivní cíle směřujeme vždy ke zkušenostem vzdělávaných seniorů, přičemž zcela upouštíme od výchovných aspektů. Použití afektivních cílů tedy lze využít vhodně pro transfer životních zkušeností seniora do didaktického procesu. Psychomotorické cíle zaměřujeme na rozvíjení praktických dovedností, tzn. dovednosti smyslového vnímání, koordinace vjemů s pohyby atd. (Špatenková, Smékalová, 2015).

Cíle je nutné vždy správně formulovat. Záleží vždy na schopnostech lektora, přičemž by měl dodržet minimální požadavky na vlastnosti cílů jakými jsou jednoznačnost, kontrolovatelnost, přiměřenost a konzistentnost (Špatenková, Smékalová, 2015).

„Lektor by měl dbát o to, aby formulované cíle dosahovaly různé úrovně náročnosti. Není možné, zejména pro cílovou skupinu seniorů, užívat nadměrně kategorie, které vyžadují pamětní reprodukci. Doporučujeme, aby lektor užíval pravidlo: Čím je účastník didaktického procesu starší, tím je vhodnější užívat náročnější kategorie, tedy ty, které vyžadují porozumění, nadhled a vlastní názor obohacený prožitými zkušenostmi. To znamená, že není vhodné, aby cílem bylo pamětní učení, aby senioři naplňovali cíle z kategorie znalost.“ (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 421)

Správně vytyčený cíl tedy zohledňuje problémové oblasti životní situace seniora a mělo by se při jeho dosahování využívat zkušenosti seniora. Nastavení cílů vyžaduje nutnost dodržet didaktické zásady.

2.3 Didaktické zásady

Pro úspěšnou realizaci didaktického procesu musíme dodržet didaktické zásady. Jedná se o požadavky, jež se týkají lektora, vzdělávajících se seniorů, obsahu metod i forem (Špatenková, Smékalová, 2015).

Pro specifikaci a konkretizaci didaktických zásad slouží didaktická pravidla. Tedy pokyny pro správné vedení didaktického procesu (Maňák, 2003).

Při vzdělávání seniorů respektujeme tyto požadavky:

- zásada zaměření na sebeaktualizaci osobnosti seniora – využití vlastního potenciálu seniora;
- zásada partnerského přístupu – seniori jako spolutvůrci na základě vlastních zkušeností, názorů a postojů;
- zásada nepřetržité zpětné vazby – sledování a vyhodnocování srozumitelnosti lektorem předkládaných informací prostřednictvím dialogu, jakož i přizpůsobování způsobu předávání informací v případě snížené pozornosti či motivace;
- zásada systematičnosti – logické uspořádání s ohledem na kognitivní kapacitu seniorů a nutnost brát na zřetel předchozí poznatky seniorů, deficit krátkodobé paměti a délku potřebnou ke zpracování v dlouhodobé paměti;
- zásada redukce – tvorba mnemotechnických pomůcek pro usnadňování nových pojmů, přičemž je nutné zvážit samotný počet klíčových pojmů i způsob jejich vysvětlení;
- zásada rekonstrukce – volba aktivizačních metod, které mají seniory zbavit role pasivních příjemců, přičemž se doporučuje volit přístup induktivní, deduktivní nebo sociální;
- zásada uvědomělosti a aktivity – vytvoření kladného vztahu k učivu s využitím učení ze zkušenosti. Senior by měl být motivován k vynaložení vlastního úsilí k dosažení cíle vlastní činností;

- zásada operativnosti – flexibilita lektora přizpůsobit se atmosféře při edukaci a brát na zřetel potřeby seniorů za dodržování principů svobody volby neúčastnit se atd. Zároveň platí princip didaktické pružnosti při nepochopení učiva seniory;
- zásada názornosti – pozorování skutečných předmětů, jevů nebo kreseb, fotografií či filmů, vhodné je zapojit co nejvíce smyslů;
- zásada zajímavosti – zajímavost jako motivační hledisko při zaujmutí pozornosti seniora, přičemž zajímavosti z oboru a prvky humoru podporují motivaci;
- zásada přiměřenosti – redukce obsahu tak, aby bylo možné dosáhnout cíle, provádět zvolené metody a navazovat na dosavadní poznatky a dovednosti. Klade se důraz i na zvládnání učiva s dostatečnou časovou dotací;
- zásada trvalosti – upevňování a opakování osvojených poznatků, resp. uplatnění v praxi. Jedná se o jednu z nejdůležitějších zásad. K fixaci se využívá motivace, asociace, humor, strukturování učiva do celků a systematická prezentace lektorem. (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 531-547)

Didaktické zásady vycházejí ze zohlednění tělesné i duševní involuce. Vytvářejí podmínky, za kterých volíme vhodné formy, metody a prostředky.

2.4 Formy a prostředky, metody

Požadavky, které jsou kladeny při edukaci seniorů, se promítají do didaktických forem. Záleží na lektorovi a jeho znalostech didaktických zásad, jakou formu pro edukaci zvolí.

2.4.1 Formy

Formami v androdidaktice nazýváme organizační rámec výuky, což v praxi znamená způsob organizace a regulace androdidaktického procesu (Průcha, Veteška, 2014).

Ve vzdělávání dospělých se setkáváme se čtyřmi formami. Jedná se o přímou výuku, distanční vzdělávání, kombinované studium a sebevzdělávání (Mužík, 2011, s. 84).

Při vzdělávání seniorů je zapotřebí zohledňovat specifika seniorů. V souladu s povahou učiva se nabízí lektorovi následující didaktické formy (Špatenková, Smékalová, 2015, s. 515):

- hromadná výuka;
- kooperativní výuka (skupinová, párová);

- problémová výuka (pouze za vhodných podmínek a rolí lektora jako facilitátora);
- individuální výuka (výuka pouze jednoho seniora).

V současné době má vzdělávání seniorů podle Klevetkové (2017, s. 228) dva stupně: všeobecné seniorské vzdělávání (neprofesní charakter se zaměřením mj. na rozšíření obzoru a sociálního kontaktu s vrstevníky) a inovace odborných znalostí a dovedností (rozvoj nebo udržení kvalifikace).

Proto uvádíme i formy mimoškolního učení tak, jak je definoval Jiří Plamínek (2014, s. 187):

- školení – předávání teoretických znalostí;
- trénink – získávání praktických dovedností;
- konzultace – odborné poradenství, jehož účelem je získání teoretického řešení;
- koučování – rozvoj schopností vedoucí k pochopení principu;
- učení z výkonu učitele – demonstrace praxe;
- učení z vlastního výkonu – hodnocení výkonu učícího se s následnou korekcí.

Formy považujeme za organizační rámec, který volí lektor s ohledem na charakter edukace. Při zohlednění didaktických zásad se jeví kombinace hromadné a individuální výuky jako formy velmi vhodné. Při těchto formách lze využívat lépe prostředky, které zohledňují specifika seniorského věku.

2.4.2 Prostředky

Prostředí, ve kterém dochází k edukaci seniorů, přímo ovlivňují i prostředky. Podle Obsta (2009) slouží prostředky k tomu, abychom úspěšně naplnili cíle vzdělávací akce. Tyto prostředky člení na nemateriální didaktické prostředky a materiální didaktické prostředky.

Didaktické prostředky Šimoník (2005, s. 126) nazývá „materiálními determinanty vyučování“. Tyto determinanty dělí na školní budovu a její uspořádání, učební pomůcky a didaktické techniky.

Při tvorbě edukačního programu bychom měli použít takové prostředky, které respektují specifika seniorského věku. To znamená podle Špatenkové (2015, s. 242) přehledné členění a dobrou strukturaci učiva, eliminace poruch učení např. šum v nahrávce či slabá hlasitost, nedostatečná hlasitost projevu lektora, malá velikost písma a rozsáhlý text, malá velikost a vysoký počet obrazového materiálu nebo i respekt delšího času – přizpůsobení tempa

edukace tempu osvojování si učiva seniory a vhodná volba času programu (nejlépe 9,00 až 11,30).

Užití vhodných prostředků samo o sobě nemusí být zárukou úspěšné edukace seniorů. Různé prostředky pomáhají k dosažení různých cílů a jejich efektivní užití v praxi záleží na metodě, kterou pro vzdělávací aktivitu volíme.

2.4.3 Metody

Metody definují Průcha s Veteškou (2014, s. 720) jako ustálené didaktické postupy, které uplatňují edukátoři (vzdělavatelé) vůči subjektům edukačního procesu (vzdělávaným), aby dosáhli plánovaných cílů.

Osvojit si nové poznatky lze čtyřmi způsoby: nasloucháním, napodobováním, přemýšlením a experimentováním. Podle míry osvojení si učiva volíme i vhodné metody. (Plamínek, 2014)

Metody můžeme klasifikovat podle různých kritérií. Pro práci se seniory rozlišujeme podle Špatenkové a Smékalové (2015, s. 428) tři skupiny metod:

1. tradiční – slovní, názorně-demonstrační a dovednostně praktické (Maňák, Švec, 2003, s. 131);
2. aktivizační – metody založené na asociacích, zohledňují participaci vzdělávajících;
3. kreativní – speciální metody (Mužík, 2005, s. 160), které „aktivizují kreativní schopnosti člověka“.

Uvádíme některé konkrétní metody vhodné k edukaci seniorů podle Špatenkové a Smékalové:

Vyprávění – metoda seniory velmi kladně přijímaná, která ovšem vyžaduje vysokou úroveň řečnické dovednosti lektora. Vyprávění je založeno na lektorově vlastní zkušenosti ve vazbě na obsah probíraného tématu. Senioři mohou být vyzváni, aby i oni povyprávěli vlastní zážitky týkající se obsahu probíraného. Lektor může seniory vyzvat k hledání indicií v příběhu, které se váží k tématu.

Vysvětlování – metoda logického a systematického postupu odkrývání podstaty. Při vysvětlování zaměřeném na seniory je nutné mít od počátku přehlednou osnovu vysvětlovaného (na plátně či tabuli i před nimi v učebních materiálech). Po vysvětlení dílčího celku provedeme rekapitulaci a zjistíme zpětnou vazbou míru osvojení. Vždy je

nutné ukázat na struktuře místo, ve kterém se nacházíme. Doporučeno je zjednodušování, nahrazení odborných výrazů synonymy. Pro efektivnější vysvětlování se ukazuje vhodnost vytváření myšlenkové mapy (viz níže) spolu se seniory.

Přednáška – klasická metoda užívaná na vysokých školách, proto je přímo očekávaná i na univerzitách třetího věku. Pro vzdělávání seniorů není vhodná svou obvyklou rozsáhlostí. Pokud se přednáška podává vtipnou formou, je začleněna i diskuse a opírá se o powerpointovou prezentaci, dokáže seniory aktivizovat a udržet jejich pozornost. Přednáška podpořená diskusí a opírající se o tvorbu myšlenkové mapy je v praxi osvědčená. Lektorům doporučujeme před zapojením této metody napsat přípravu přednášky a použít pravidlo „trojí redukce“. To znamená po sepsání provést první redukci obsahu, po uplynutí minimálně jednoho dne druhou, a pak třetí. V případě vzdělávání seniorů není cílem stát se expertem na danou problematiku, ale dozvědět se zajímavé informace, osvojit si podstatné a prožívat pozitivní emoce při vzdělávání.

Práce s textem – při zaměření metody na vzdělávání seniorů je důležité myslet na to, že nelze pracovat s textem obsahujícím celé téma lekce, ale jen jeho dílčí část. Respektujeme přitom specifika seniorského věku, ke kterým patří snížení zrakové funkce. Doporučujeme tedy větší font písma a text by neměl přesáhnout formát A4. Práci s textem můžeme (doporučeno) kombinovat s metodou myšlenkové mapy.

Myšlenková mapa – metoda vizualizace textu, tedy grafické znázornění vztahů mezi pojmy nacházejících se například v textu nebo přednášce či vysvětlování. Jádro tvoří základní pojem a vytváří se struktura tématu. To pomáhá seniorům vytvořit si komplexní představu probíraného tématu. Lektorům doporučujeme tvořit myšlenkové mapy zábavnou formou, např. doplňováním chybějícího. Po vytvoření myšlenkové mapy shrneme se seniory probírané téma jako celek. Tuto metodu tedy můžeme označit jako kreativní činnost s respektem kognitivních možností seniorů.

Vennův diagram – srovnávací metoda, která pomáhá seniorům znázornit vztahy a najít jak společný průnik, tak uvědomit si diferenciaci. Metodu doporučujeme užít jak ve fázi shrnutí učiva, tak v diagnostické fázi, což je fáze ověření, zda senioři obsahu porozuměli.

Rozhovor – jedná se o nástroj sloužící k aktivizaci, povzbuzení a motivaci, přičemž se rozvíjí schopnost argumentace. Vždy dodržujeme zásady podle Jaroslava Mužíka (2011, s. 113-115): dotazovat se rovnoměrně; na odpověď vždy zareagovat; správný sled otázek; užívat správné typy otázek; vyvarovat se nesprávných typů otázek.

Diskusní metody – metody založené na komunikaci, při které dochází k výměně názorů souvisejících s tématem. Tyto metody aktivují seniory a podporují jejich participaci. Není vhodné je zařazovat na začátek didaktického procesu.

Situační metoda – podstatou situační metody je hledání možností za předem definovaných okolností. Je nutné ji však nezaměnit s metodou hraní rolí, protože by to mohlo u seniorů vyvolat pocity strachu a ostychu.

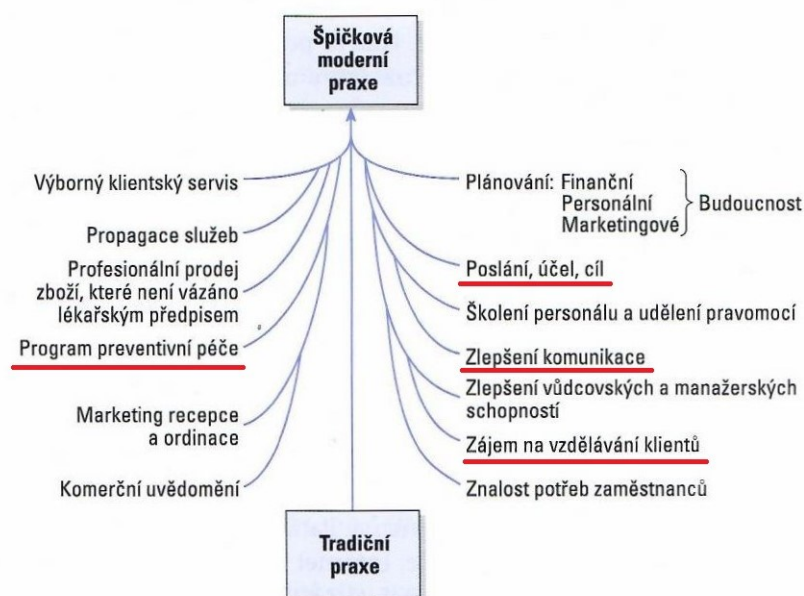
Rybí kost (Išikawův diagram) – metoda určená k hledání příčin a následků. Diagram připomíná rybí kost. Hlava představuje „problém“ a k ní se připojují jednotlivé kosti (oblasti) k páteři. Tato metoda aktivizuje kognitivní procesy. „Rybí kost“ pomáhá nalézat alternativy různých řešení, které vycházejí ze životních zkušeností seniorů. Lektor se dostává při této metodě do role facilitátora v procesu edukace seniorů.

3 POSTAVENÍ EDUKACE VE VETERINÁRNÍ PRAXI

Nedílnou součástí dobře fungujícího veterinárního pracoviště je dobře nastavený management veterinární praxe.

Edukace se stává reakcí na požadavky ze strany klientů vůči veterinární praxi. Osvětová činnost prováděná veterinární praxí se stává základním prvkem v posunu od klasického pracoviště k úspěšné praxi (Jevring-Bäck, Bäck, 2007).

Obrázek -1 Prvky managementu potřebné k přeměně tradiční praxe

Zdroj: Jevring-Bäck, Bäck, 2007

Důvod k edukaci klientů není jen záležitostí transformace veterinární praxe. Podle informací Českého statistického úřadu (Harák, 2017, s. 26) vynakládají na péči o zvíře bezdětné domácnosti o 73 % více než domácnosti s dětmi. Absolutně nejvíce utrácejí za péči o v domácnosti chovaná zvířata osoby od 50 do 69 let.

Jinak je zvíře dobrým „lékařem“ na osamělost seniorů. Pokud je senior pohyblivý a při síle, je pro něj ideálním společníkem pes. Jednak se o něj senior musí starat, za další ho pes přiměje k opuštění domácnosti a pohybu. Hůře jsou na tom ti, jejichž pohyblivost je omezena. Pro takové jsou slibná drobná zvířata (ptáci, rybičky atd.) nenáročná na péči. V poslední době se setkáváme s aktivitami v domech pro seniory v podobě návštěv chovatelů zvířat, nejlépe pejsgařů (Haškovcová, 2012).

Soužití seniora se psem bychom mohli označit za prospěšné. Senioři vyhledávají kontakt se zvířetem již jen pro možnost je hladit a hrát si s ním. Navíc by se nutnost venčit psa dala nazvat jistou formou zooterapie (rehabilitací či aktivací málo pohyblivých osob). (Haškovcová, 2012)

Chovatelé obecně mají úzkou vazbu se svým zvířetem. Komplexnost tohoto vztahu je spojením přátelství, zábavy, zodpovědnosti, péče i stálosti. Bäckovi (2007) podotýkají, že to staví veterinárního lékaře do pozice, kdy musí přistupovat k péči o zvíře jako k péči o člena rodiny (integrální součást vztahu mezi člověkem a zvířetem).

„Veterinární lékař má nejen pomoci zvířeti, ale také obnovit, respektive vrátit do normálu zažité zvyky a „rituály“, které chovatel se svým zdravým zvířetem udržoval.“ (Jevring-Bäck, Bäck, 2007, s. 263)

Veterinární lékaři nebývají připravováni v rámci profesního vzdělávání na společné řešení problémů, nýbrž na samostatnou práci. Ovšem vzájemné spojení sil klienta a veterináře vede nejen k lepšímu řešení problémů, ale i k rozvoji tzv. měkkých kompetencí, konkrétně kooperace a komunikace (Jevring-Bäck, Bäck, 2007).

Manželé Bäckovi (2007, s. 257) vytvořili definici z dokumentu WHO (Sabaté, 2003): *„Spolupráce je v tomto smyslu definována jako určitý soubor chování konkrétního jedince, který zahrnuje pravidelný příjem předepsaných léčiv, příjem předepsané diety, dodržování doporučených změn v životním stylu a další úkony, které jsou zcela v souladu s doporučením daným poskytovatelem zdravotní péče.“*

Pro veterinární pracoviště je tedy navrhováno manželými Bäckovými (2007, s. 265), aby vždy vzali v úvahu následující aspekty:

- vzdělání – vybavenost klienta potřebnými informacemi, kterým rozumí;
- psychologie – motivace a připravenost pro případná doporučení;
- chování – dodržování doporučení, která jsou pro klienta snáze a prakticky proveditelná.

„Žádaným výsledkem efektivních doporučení je, že veterinární lékař svými pedagogickými schopnostmi klienta získá pro svůj navrhovaný léčebný plán.“ (Jevring-Bäck, 2007, s. 264)

Preventivní medicína se stává základem koordinované snahy mezi klientem a veterinárním lékařem v předcházení nemoci. Základním pilířem preventivní medicíny se tedy stává edukace klienta. (Jevring-Bäck, Bäck, 2007, s. 274-275)

„Veterinární lékař se musí často vžít do role „učitele“, spíše než „opraváře“. Osvěta klientů je dlouhodobý proces – změnit jejich přístup totiž není problém, který lze zvládnout přes noc.“ (Jevring-Bäck, Bäck, 2007, s. 275)

Edukace klientů veterinární praxe je tedy určitá forma spolupráce mezi klientem a veterinárním pracovištěm.

„Mezi lektorem, tématem a účastníky se musí na počátku kursu vytvořit vztah spolupráce, tedy taková míra souladu, která bude podporovat přenos poznatků a dovedností mezi účastníky navzájem a pochopitelně také od lektora k účastníkům.“ (Plamínek, 2014, s. 1298)

Z toho vyplývá, že úspěšná spolupráce při edukaci se ve veterinární praxi odráží v úspěšné spolupráci v péči o psa.

4 EVALUACE VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

Evaluace znamená hodnocení, určení hodnoty (*Internetová jazyková příručka, 2021*).

Evaluaci používáme ke zkoumání kvality či hodnoty vzdělávacího programu. Na základě evaluace jsme schopni vyhodnotit efektivitu a potenciál realizovaného vzdělávacího programu. Podle Národního ústavu pro vzdělávání (Dvořáková, 2021) evaluace slouží jako „*podklad pro určení kvality vzdělávacích programů, institucí či/a lektorů*“.

Evaluaci můžeme definovat podle různých autorů.

Kloosterman, Giebel a Šenyuva (2014, s. 13) uvádějí následující definici evaluace:

„Evaluace je systematický a průběžný proces, jenž zahrnuje: zkoumání a sběr informací z různých zdrojů o edukačním procesu, obsahu, metodách, kontextu a výstupech edukační aktivity; uspořádání a analýzu těchto informací; stanovení určitých kritérií (evaluačních kritérií); posouzení a zhodnocení analyzovaných informací (podle stanovených evaluačních kritérií a se zřetelem k pedagogickým cílům); vyvození závěrů a doporučení, jež umožní přeorientovat a případně zlepšit edukační aktivitu.“

Cílem evaluace, podle výše uvedené definice, je lepší plánování a eliminace nedostatků, přehled o dosažených úspěších edukace, upevnění výsledků a jejich využití při další edukaci.

4.1 Oblasti a modely evaluace

Pro úspěšnou evaluaci vybíráme vhodný evaluační model. Modely nám stanovují oblasti, které chceme hodnotit Uvedeme si některé evaluační modely a jejich oblasti evaluace (Kloosterman, Giebel, Senyuva, 2014, s. 19-20):

Model	Oblasti
Kirkpatrickův model	<ul style="list-style-type: none"> • Reakce: osobní reflexe ze strany účastníků, tj. o spokojenosti se vzdělávacím programem, o jeho dopadu a užitečnosti • Učení: růst znalostí, výsledky učení • Chování: změny chování, přenos dovedností do konkrétních kroků/ situací • Výsledky: dlouhodobý přenos, rovněž v rámci organizace nebo instituce.
Model CIPP	<ul style="list-style-type: none"> • Evaluace kontextu – jsou zvolené cíle správnými cíli pro tuto aktivitu?

	<ul style="list-style-type: none"> • Evaluace vstupu – je program dobře naplánován? Jsou k provedení dané aktivity k dispozici dostatečné zdroje? • Evaluace procesu – jaký by byl průběh aktivity? Jaká byla zpětná vazba ze strany účastníků? • Evaluace produktu (výstupu) – bylo dosaženo cílů?
Birkerhoffův model	<ul style="list-style-type: none"> • Stanovení cílů – jaké jsou potřeby? Jedná se o skutečné potřeby? • Osnova programu – co je nutné pro naplnění těchto potřeb? Naplní tato osnova dané potřeby? • Realizace programu – jak hodnotíme program v praxi? • Bezprostřední výstupy – naučili se účastníci něco? Co se naučili? • Střednědobé výstupy nebo využití výstupy – uplatňují účastníci to, co se naučili? • Dopad a hodnota – dosáhlo školení trvalejších změn v organizacích účastníků a ovlivnilo viditelným způsobem i jejich individuální rozvoj?
Systémový (Bushnellův) přístup	<ul style="list-style-type: none"> • Vstup – co zahrnujeme do školicího úsilí (kvalifikace účastníků, schopnost školitele, zdroje atd.)? • Proces – nakolik adekvátní je plánování, osnova, příprava a realizace aktivity? • Výstup – jaké jsou reakce účastníků? Získali nějaké poznatky či dovednosti? Přemýšleli o svém chování? Změnili se jejich postoje? • Výsledky – jaký dopad to má na organizaci účastníků?
Ministerstvo školství USA	<ul style="list-style-type: none"> • Výstup – okamžitý, přímý vliv edukační aktivity na účastníky • Dopad – dlouhodobé výstupy programu a nenaplánované dopady. • Proces – zde jde o postupy, metody a jejich aplikaci.

Tabulka 1 – Evaluační modely

4.2 Kirkpatrickův model evaluace

Donald Kirkpatrick (15.5.1924 - 9.5.2014) působil jako emeritní profesor na University of Wisconsin ve Spojených státech. Jeho čtyř úrovnňový model evaluace se dostal do povědomí

veřejnosti vydáním knihy v roce 1994 pod názvem *Hodnocení vzdělávacích programů*¹, i když své myšlenky publikoval již v roce 1959 v člancích časopisu *US Training and Development Journal*. (Training Journal, 2021)

Kirkpatrickův model evaluace zahrnuje čtyři úrovně: 1. reakce, 2. učení, 3. chování a 4. výsledky. Evaluace podle tohoto modelu vždy začíná na první úrovni (reakce). Postupně se přechází na druhou, třetí až čtvrtou úroveň. Dosažení každé další úrovně se pojí s vyšší časovou, organizační a finanční náročností. (Armstrong, 2002, s. 515)

1. Reakce – hledání odpovědi na otázku: *líbilo se jim to?*

Tato úroveň měří spokojenost účastníků se vzdělávací akcí. Jedná se o sběr dat, který poskytuje zpětnou vazbu. Vyhodnocení této úrovně umožňuje organizátorům rychlou korekci programu (Dvořáková, 2021).

Úroveň EMOCE/MOTIVACE – jedná se o úroveň zjišťování emocionálního naladění účastníků. Tato úroveň je podle Vetešky důležitým prostředkem k dosažení hlavního cíle vzdělávací akce, proto je nutné již při přípravě vzdělávací akce pracovat s tím, jak účastníky motivovat a emocionálně je „naladit“ (Veteška, 2014).

2. Učení – hledání odpovědi na otázku: *naučili se to?*

Úroveň „učení“ reflektuje změny ve znalostech, dovednostech a postojích dosažených vzdělávacím programem. Evaluace na této úrovni umožňuje včasnou korekci obsahu, metod, technik, pomůcek atd. (Dvořáková, 2021).

Úroveň INFORMACE – při vytváření vzdělávací akce musíme vždy zvážit množství informací, které chceme účastníkům předat. Informací mívají účastníci obvykle dostatek, problém se projevuje v jejich využitelnosti. Příčinou bývá přehlcení účastníků množstvím informací. Tato úroveň je opět pouze prostředkem, nikoliv cílem vzdělávání. (Veteška, 2014)

3. Chování – hledání odpovědi na otázku: *použili to v praxi?*

Evaluace na této úrovni se provádí vždy s časovým odstupem. Realizace nebývá snadnou záležitostí. Získaná data nám dávají informace o změnách v chování, které se přenesly do praxe. Současně však nelze s jistotou potvrdit, zda ke změnám došlo v přímé souvislosti s realizovanou vzdělávací akcí (Dvořáková, 2021).

¹ v originále *Evaluating Training Programs*

Úroveň DOVEDNOSTI – v této úrovni ověřujeme v bezpečném prostředí školení, zda jsou účastníci schopni použít a aplikovat získané dovednosti. Procvičování je předpoklad úspěšného osvojení. Veteška doporučuje procvičit minimálně 5x na jedince získávanou dovednost, jelikož ta bývá obvykle cílem vzdělávání. (Veteška, 2014)

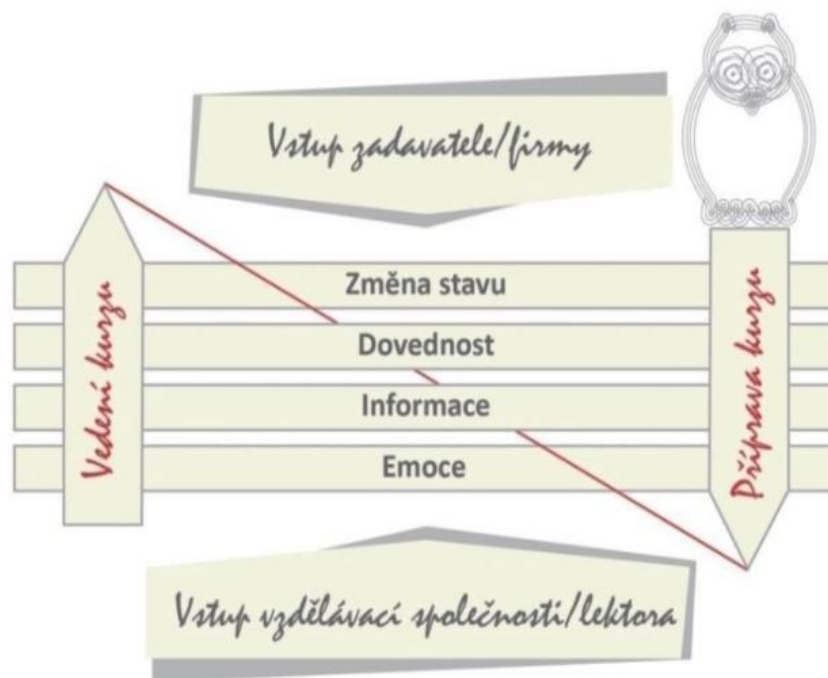
4. Výsledky – hledání odpovědi na otázku: *došlo ke změně efektivity organizace?*

Čtvrtou úroveň hodnotíme v případě, že je vzdělávací akce realizovaná pro jednu konkrétní organizaci. Měření této úrovně probíhá v ukazatelích dané organizace (obrat, produktivita, snížená úrazovost apod.). Měření bývá obtížné. Nelze jednoznačně prokázat přímou souvislost mezi vzdělávací akcí a zapojením se např. do preventivního programu. Správně provedená evaluace této úrovně poskytuje velmi hodnotné informace o kvalitě a efektivitě vzdělávací aktivity (Dvořáková, 2021).

Úroveň ZMĚNA STAVU – účastníci aplikují dovednosti získané vzdělávací aktivitou do praxe, což znamená projevení se žádané změny. Jedná se o hlavní cíl vzdělávací aktivity. Tato úroveň vyžaduje spolupráci mezi realizátorem a zadavatelem vzdělávací akce. (Veteška, 2014)

Při evaluaci vzdělávací aktivity postupujeme podle Kirkpatrickova modelu od úrovně první až po úroveň čtvrtou. Srovnáme-li Kirkpatrickův model evaluace s obdobou téhož modelu podle Vetešky, musíme již při tvorbě edukačního programu brát Kirkpatrickův model na zřetel. Při plánování edukačního programu však začínáme čtvrtou úrovní, tedy tím, co chceme změnit.

Obrázek -2 Upravený model podle J. Vetešky

Zdroj: Veteška, 2014

Takto upravený model je vhodný pro svoji univerzálnost nejen pro evaluaci samotnou, ale slouží zároveň jako postup pro přípravu a vedení kurzu. Uplatněním tohoto modelu v praxi lze eliminovat didaktické chyby při dosahování cíle a zvýšení úspěšnosti v žádané změně stavu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE

V teoretické části pojednáváme o seniorech, jejich specifikách. Součástí transformace tradiční veterinární praxe na špičkovou moderní praxi je zájem provádět vzdělávání klientů. Aby bylo možné dokončit transformaci, musí se vzdělávací akce vyhodnotit. Evaluovaný vzdělávací program konkrétní veterinární praxe vzešel ze vzdělávacích potřeb klientů, které vyhodnotila tato praxe podle počtu nejčastěji řešených problémů u konkrétní skupiny klientů. Výzkumná část je zaměřena na zkoumání hodnocení vzdělávacího programu „Pes – ideální partner pro aktivní stáří“.

5.1 Výzkumný problém

Problém jsme spatřovali v této oblasti: Jak hodnotí senioři vzdělávací program nabízený veterinárním pracovištěm?

5.2 Výzkumné otázky a výzkumné cíle

Hlavní výzkumná otázka:

Jak senioři evaluují edukační program nabízený veterinárním pracovištěm?

Dílní výzkumné otázky:

1. Co senioři hodnotí pozitivně na vzdělávací akci pořádané veterinárním pracovištěm?
2. Ve kterých vzdělávaných oblastech si senioři zlepšili uvažování a rozhodování?
3. Jaké návyky senioři přenesli do svého života?
4. V čem se promítl dopad edukace seniorů ve vztahu k veterinárnímu pracovišti?

Hlavním výzkumným cílem je **zjistit, jak senioři evaluují edukační program nabízený veterinárním pracovištěm.**

Další výzkumné cíle jsou:

1. Zjistit, co senioři hodnotí pozitivně na vzdělávací akci pořádané veterinárním pracovištěm.
2. Zjistit, ve kterých vzdělávaných oblastech si senioři zlepšili uvažování a rozhodování.
3. Zjistit, jaké návyky senioři přenesli do svého života.
4. Zjistit, v čem se promítl dopad edukace seniorů ve vztahu k veterinárnímu pracovišti.

5.3 Výzkumný soubor

Základním výzkumným souborem jsou klienti veterinární praxe, která realizuje vzdělávací program.

Výzkumný výběrový soubor tvořili klienti veterinární praxe, kteří se účastnili vzdělávacího programu „Pes – ideální partner pro aktivní stáří“ a splnili následující kritéria:

- osoby 65+
- udělili souhlas s GDPR (nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů)
- klient veterinárního pracoviště pořádající vzdělávací akci
- absolvování všech čtyř modulů
- vlastní psa

Vzdělávacího programu se účastnilo v letech 2018 a 2019 celkem 80 klientů splňujících všechna kritéria. Dotazníkového řešení se účastnilo všech 80 klientů, z toho 5 klientů (náhodně vybraných), tj. 6,25 %, bylo použito pro předvýzkum za účelem ověření relevantnosti dotazníkových otázek. Návratnost dotazníků díky úzké spolupráci mezi klienty a veterinárními pracovišti bylo 100 %. Použitých pro vlastní výzkum bylo 75 vyplněných dotazníků, což je 93,75 %.

5.4 Metoda sběru dat

Sběr dat proběhl kvantitativním výzkumem formou dotazníkového šetření.

Kvantitativní metoda je vhodná pro získávání velkého množství údajů o studovaných jevech. (Chráška, 2016)

Za výzkumný nástroj jsme volili dotazník, „jehož účelem je získat v písemné podobě data obvykle od velkého počtu subjektů“ (Průcha, 2014, s.378).

Vybraným účastníkům byl distribuován osobně nebo posláním poštou dotazník se žádostí o jeho vyplnění.

Dotazník je tvořen 14 otázkami a má 5 oblastí zjišťování (z toho 4 oblasti podle Kirkpatrickova modelu s modifikací podle Všetečky).

Úvod dotazníku tvoří představení žadatele (výzkumníka), žádost o vyplnění, jakož i sdělení cíle dotazníkového šetření. Závěrem děkujeme respondentům za čas a ochotu při účasti na výzkumu.

První část dotazníku obsahuje jednu otázku, která je jednoznačného charakteru. Jedná se o pohlaví. Otázka č. 1 monitoruje poměr mužů a žen seniorské populace.

Druhá část dotazníku je zaměřena na reakci (motivaci) účastníků. To znamená zjišťování motivace účastníků a úrovně jejich spokojenosti se vzdělávací akcí. Jedná se o otázky č. 2, 3, 4, 5.

Třetí část dotazníku se zaměřuje v otázkách č. 6, 7, 8, 9, 10 na úroveň učení (informace), tzn. změny ve znalostech, dovednostech a postojích dosažených vzdělávacím programem.

Čtvrtá část zjišťuje otázkou č. 11 fixaci získaných dovedností na úrovni chování (dovednosti).

V poslední páté části zjišťujeme úroveň výsledku (změny stavu). Tedy jaké změny senioři přijali za své ve vztahu k veterinárnímu pracovišti. Jsou to otázky 12, 13, 14.

Ke zpracování výsledků získaných dotazníkovým šetřením jsme u všech otázek použili statistickou veličinu četnosti, která je absolutní nebo relativní. Statistická veličina četnosti nám udává, kolik hodnot znaků obsahuje soubor. Analýzu jsme provedli prostřednictvím internetového portálu Survio (www.survio.com).

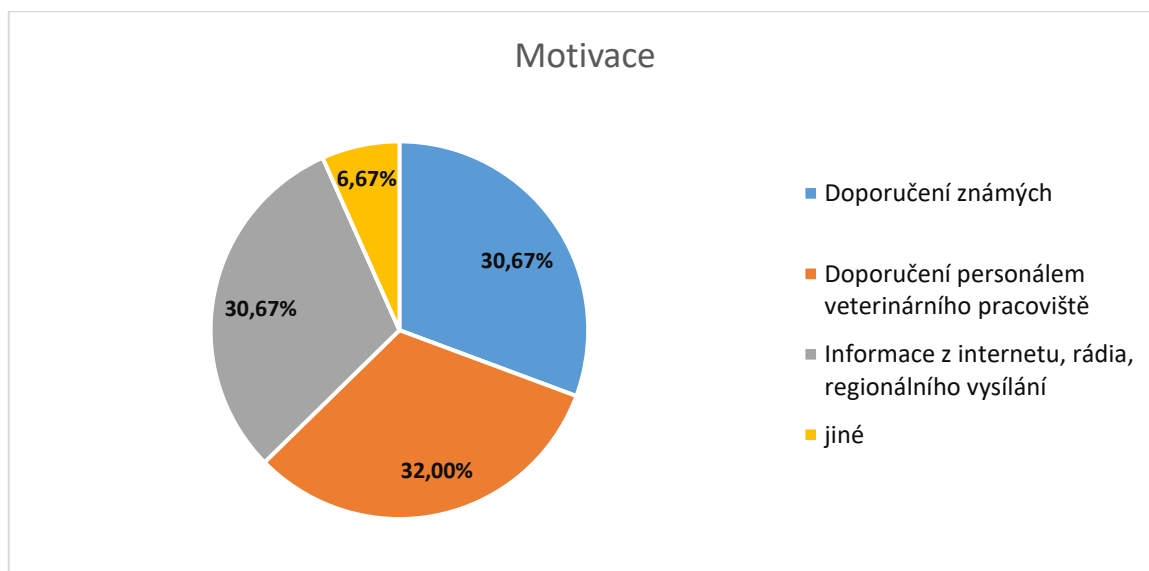
6 ANALÝZA DAT

Předkládáme výsledky dotazníkového šetření. Dotazníkové otázky byly zaměřeny na všechny úrovně Kirkpatrickova modelu evaluace, tedy na čtyři oblasti: reflexe (emoce/motivace), vědomosti (informace), chování (dovednosti) a výsledek (změna stavu).

Dílčí cíl 1 – Co senioři hodnotí pozitivně na vzdělávací akci pořádané veterinárním pracovištěm?

První dílčí cíl vychází z Kirkpatrickova modelu evaluace, konkrétně oblasti „reakce“, podle modifikace Veteškou oblast „motivace“. Dotazníkové otázky tudíž zaměřujeme na motivaci, vlastnosti lektora, prostředí a hodnocení reakce na obsah vzdělávacího programu.

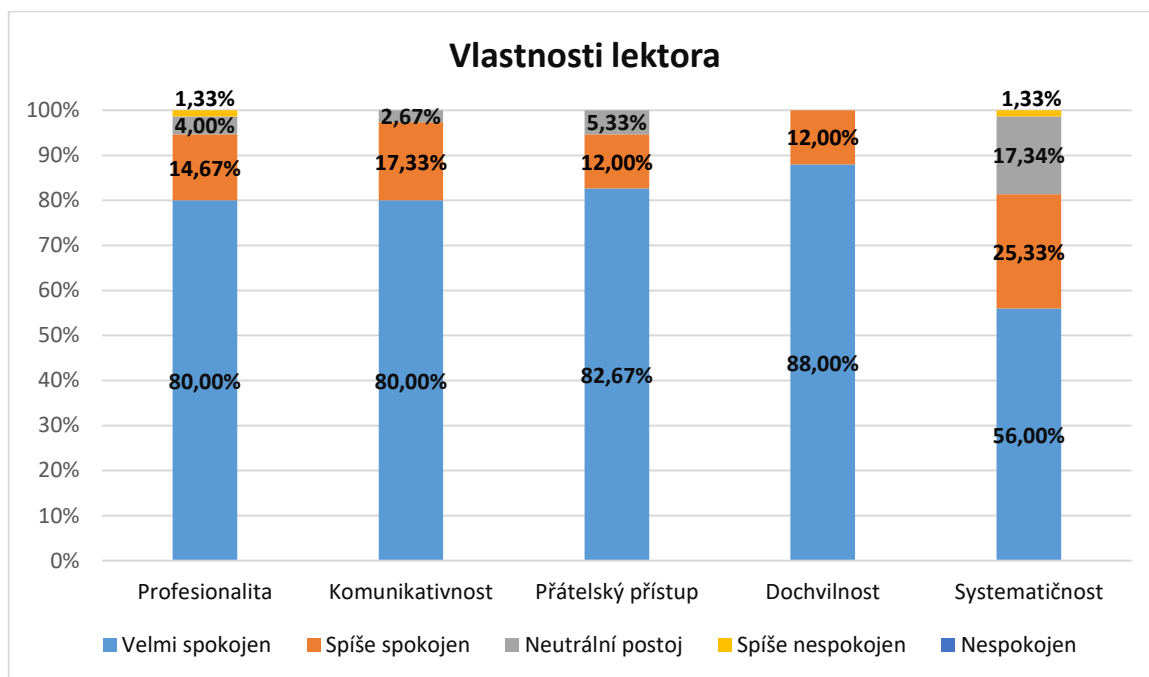
Dotazníková otázka č. 2 – Co vás motivovalo k absolvování edukačního programu?

Graf 1 – Motivace

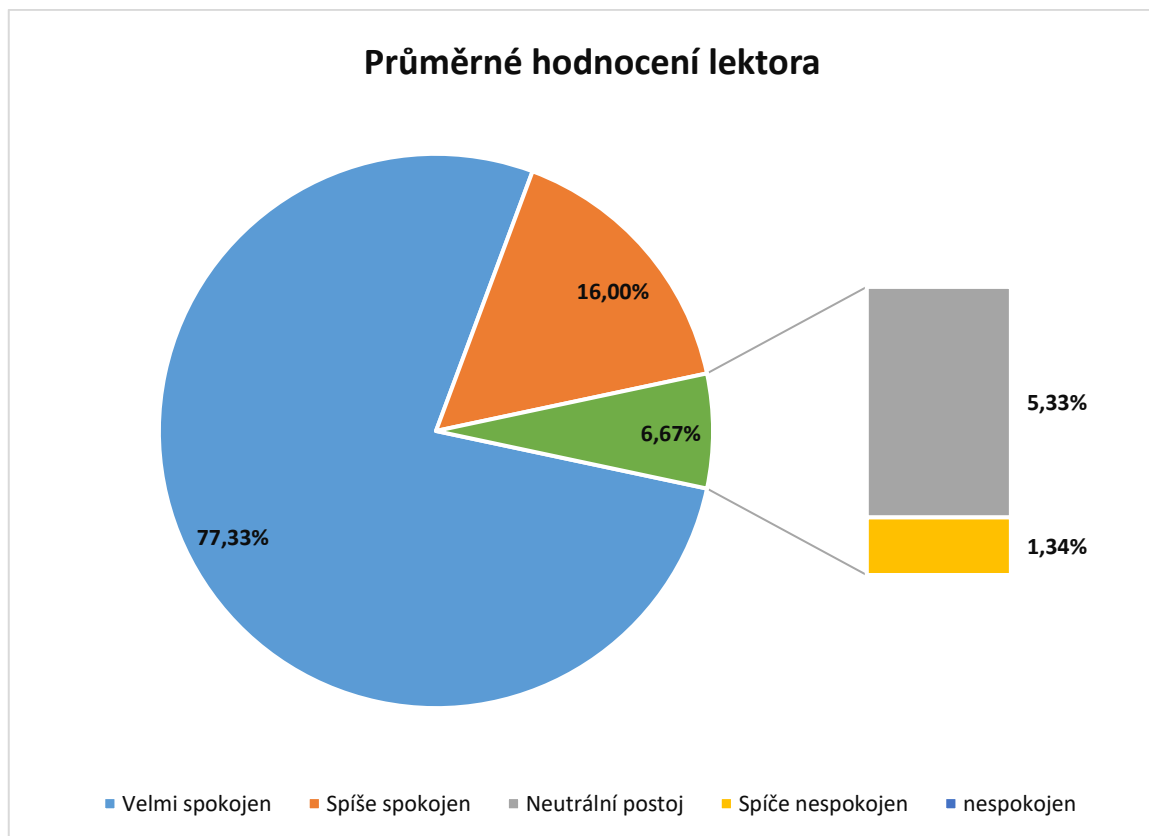
Tato otázka zjišťuje motivaci k účasti na vzdělávacím programu pořádaným veterinárním pracovištěm. Z celkového počtu 75 respondentů veterinární pracoviště doporučilo účast 24 dotazovaným (32,00 %). Na doporučení známých se přihlásilo 23 respondentů (30,67 %), shodný počet respondentů se o vzdělávacím programu dozvědělo prostřednictvím informací z internetu, rádia či regionálního vysílání. Odpověď 5 klientů (6,67 %) zněla „jiné“, přičemž odpověď dále nespecifikovali.

Dotazníková otázka č. 3 – Ohodnoťte vlastnosti vašeho lektora vzdělávacího programu.

Graf 2 – Vlastnosti lektora

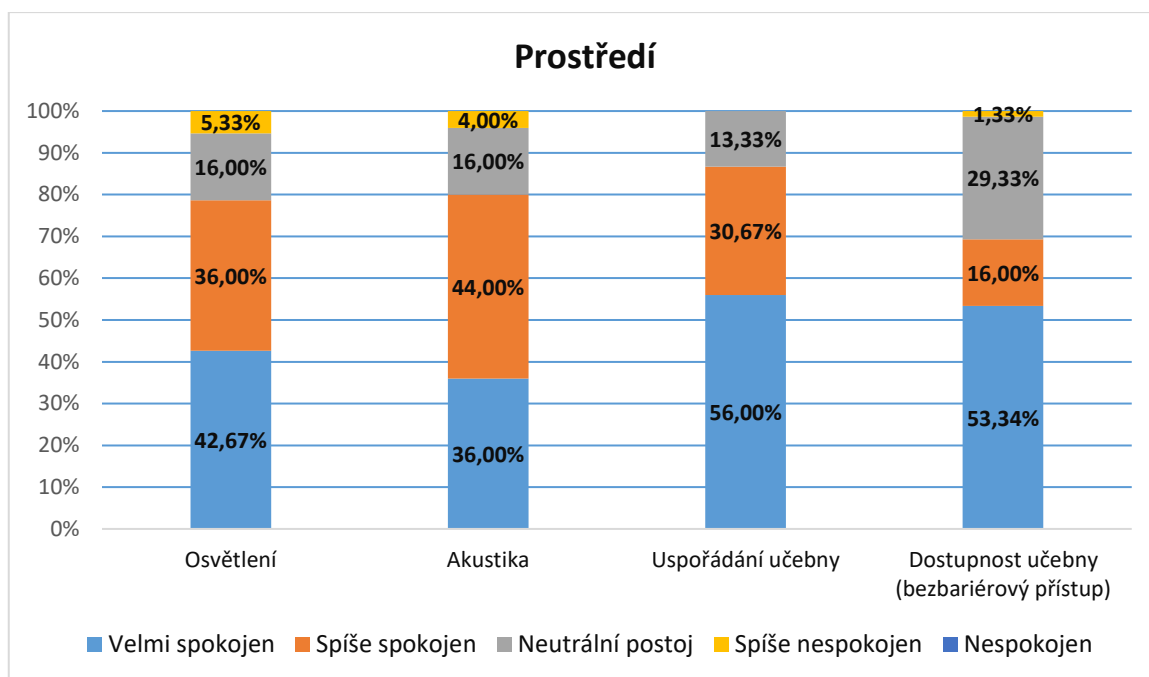
Respondenti hodnotili profesionalitu, komunikativnost, přátelský přístup, dochvilnost a sympatie lektora. Profesionalitu lektora ohodnotilo 71 respondentů kladně, přičemž 60 respondentů (80 %) uvedlo, že jsou s profesionalitou velmi spokojeni a 11 respondentů (14,67 %) odpovědělo „spíše spokojen“. 3 dotazovaní (4 %) zaujali neutrální postoj a 1 dotazovaný (1,33 %) byl spíše nespokojen. Komunikativnost lektora hodnotilo jako „velmi spokojen“ 60 respondentů (80 %) a „spíše spokojen“ 13 respondentů (17,33 %). Dva respondenti (2,67 %) vyjádřili neutrální postoj. Přátelský přístup 62 respondentů (82,67 %) hodnotilo možností „velmi spokojen“ a 9 respondentů (12 %) „spíše spokojen“. Pouze 4 respondenti (5,33 %) zaškrtili „neutrální postoj“. S dochvilností lektora bylo spokojeno všech 75 respondentů, z toho 66 (88 %) velmi spokojeno, 9 (12 %) spíše spokojeno. Systematičnost hodnotilo 42 dotazovaných (56 %) odpovědí „velmi spokojen“, 19 dotazovaných (25,33 %) „spíše spokojen“. 13 respondentů (17,34 %) zaujalo neutrální postoj. Pouze 1 respondent (1,33 %) vyjádřil spíše nespokojenost.

Graf 3 – Průměrné hodnocení lektora

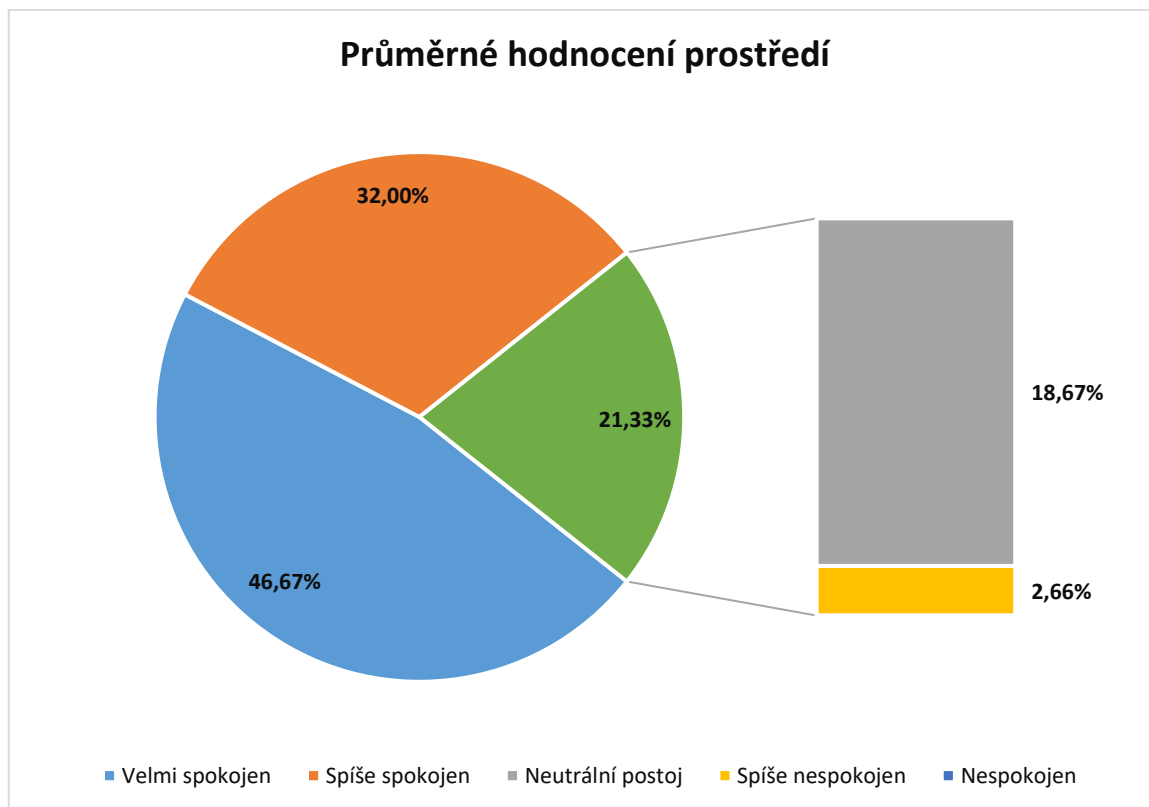
Průměrně hodnotilo velmi kladně atributy lektorských dovedností 58 respondentů (77,33 %), kladně 12 respondentů (16 %). 5 respondentů (6,67 %) zaujalo neutrální postoj nebo bylo spíše nespokojeno.

Dotazníková otázka č. 4 – Ohodnoťte prostředí, ve kterém probíhal vzdělávací program.

Graf 4 – Prostředí

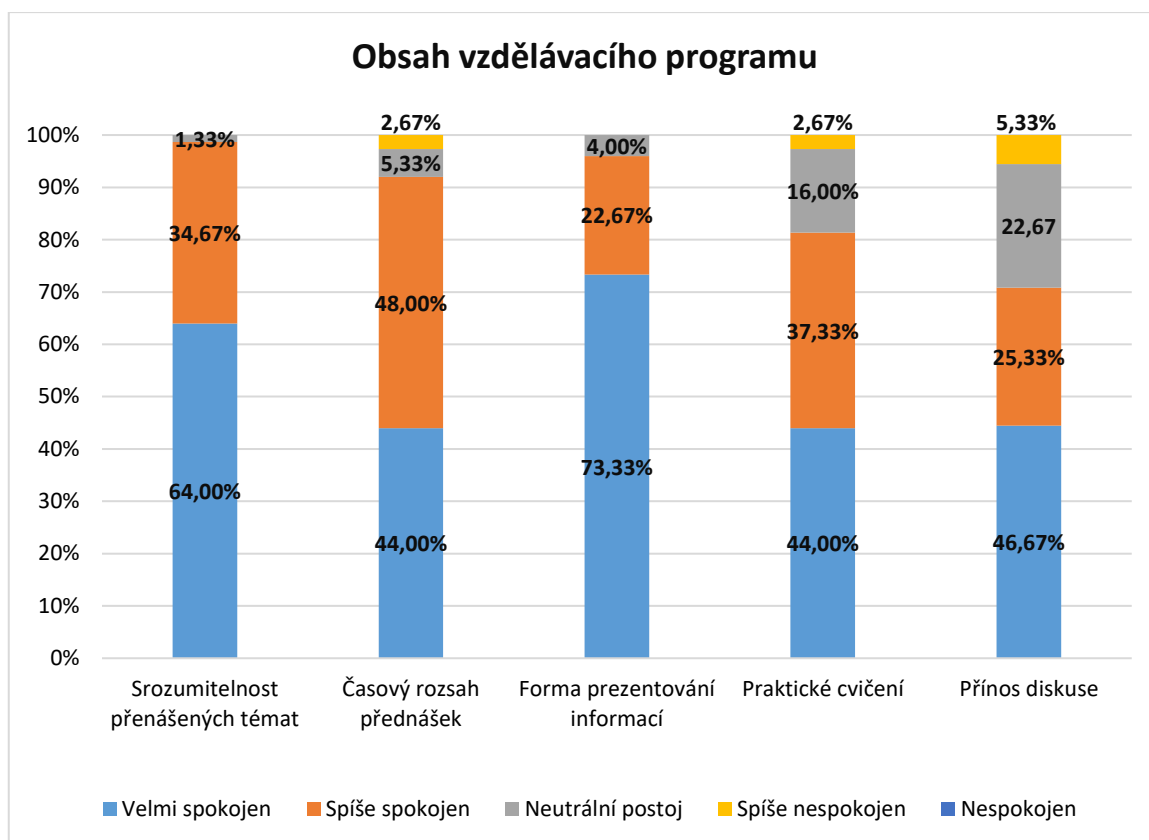
Pro hodnocení prostředí jsme stanovili 4 kritéria – osvětlení, akustiku, uspořádání učebny a dostupnost učebny. S osvětlením bylo 32 dotazovaných (42,67 %) velmi spokojeno a 27 dotazovaných (36 %) spíše spokojeno, 12 respondentů (16 %) vyjádřilo neutrální postoj a 4 respondenti (5,33 %) nebyli s osvětlením spokojeni. Akustiku vyhodnotilo odpovědi „spíše spokojen“ 33 dotazovaných (44 %) a 27 dotazovaných (36 %) jako „velmi spokojen“. 12 respondentů (16 %) vyjádřilo neutrální postoj. 3 respondenti (4 %) nebyli spokojeni. S uspořádáním bylo velmi spokojeno 42 dotazovaných (56 %), spokojeno 23 dotazovaných (30,67 %) a 10 (13,33 %) zaujalo neutrální postoj. Dostupnost učebny ocenilo 40 tázaných (53,33 %) odpovědi „velmi spokojen“, neutrální postoj zaznačilo 22 dotazovaných (29,33 %). Spíše spokojeno bylo 12 tázaných (16 %) a jeden (1,33 %) byl s dostupností učebny spíše nespokojen.

Graf 5 – Průměrné hodnocení prostředí

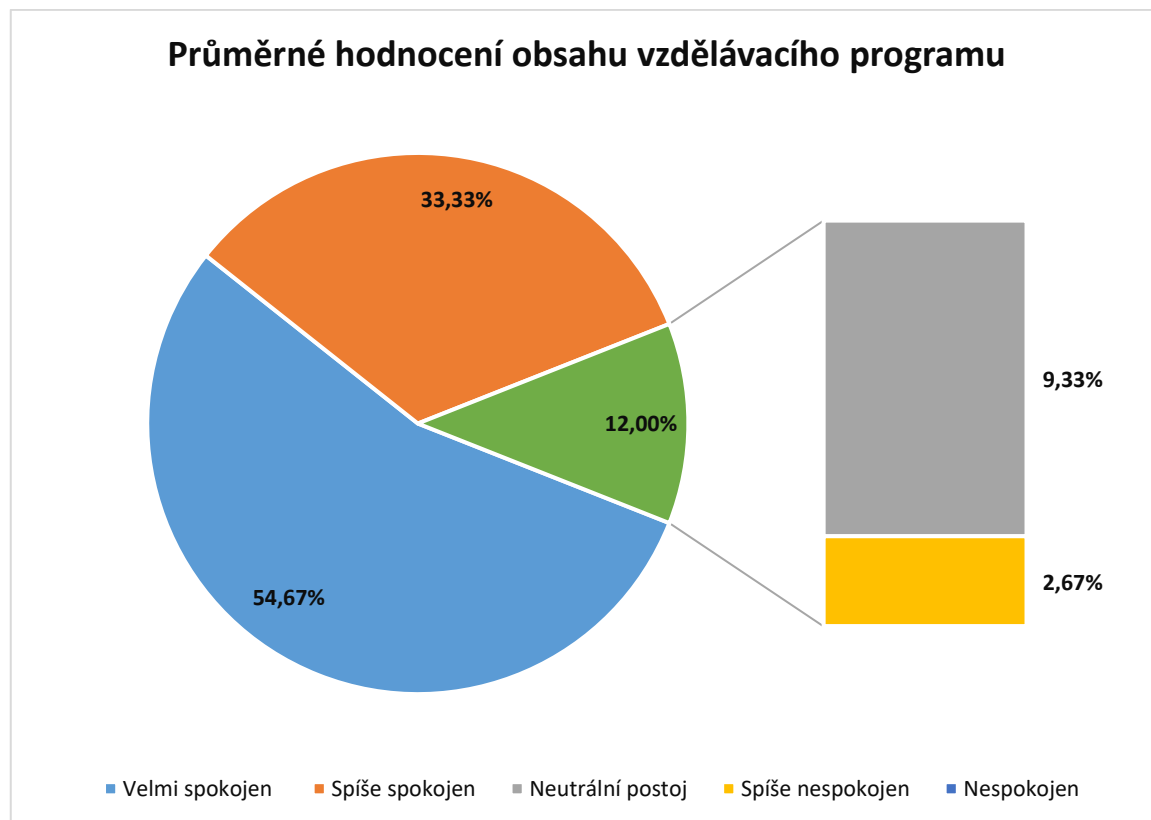
Průměrně hodnotilo velmi kladně prostředí 35 respondentů (46,67 %), kladně 24 respondentů (32 %). 16 respondentů (21,33 %) zaujalo neutrální postoj nebo bylo spíše nespokojeno.

Dotazníková otázka č. 5 – Ohodnoťte, prosím, obsah vzdělávacího programu.

Graf 6 – Obsah vzdělávacího programu

U obsahu vzdělávacího programu jsme hodnotili srozumitelnost přednášených témat, časový rozsah přednášek, formu prezentování informací, praktické cvičení i přínos diskuse. 48 respondentů (64 %) bylo velmi spokojeno se srozumitelností přednášených témat, 26 respondentů (34,67 %) spíše spokojeno a jen jeden dotazovaný (1,33 %) vyjádřil neutrální postoj. S časovým rozsahem přednášek bylo spíše spokojeno 36 respondentů (48 %), velmi spokojeno 33 respondentů (44 %). 4 dotazovaní (5,33 %) zaujali neutrální postoj a 2 respondenti (2,67 %) uvedli odpověď „spíše nespokojen“. Formu prezentování informací hodnotilo 55 tázaných (73,33 %) odpovědí „velmi spokojen“, spíše spokojeno bylo 17 tázaných (22,67 %). Jen 3 (4 %) vyjádřilo neutrální postoj. U praktického cvičení 33 respondentů (44 %) bylo velmi spokojeno, 28 respondentů (37,33 %) spíše spokojeno, 12 respondentů (16 %) vyslovilo neutrální postoj a 2 (2,67 %) bylo spíše nespokojeno. Přínos diskuse ohodnotilo 35 dotazovaných (46,67 %) jako „velmi spokojen“, 19 dotazovaných (25,33 %) „spíše spokojen“ a 17 respondentů (22,67 %) jako neutrální postoj. 4 respondenti (5,33 %) uvedli, že jsou s přínosem diskuse spíše nespokojeni.

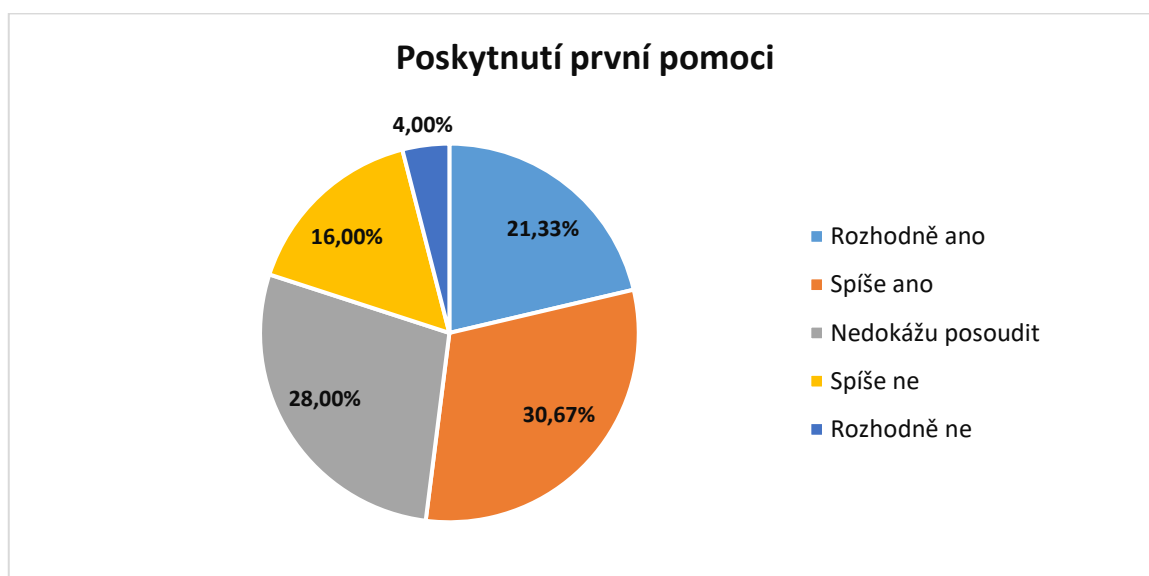
Graf 7 – Průměrné hodnocení obsahu vzdělávacího programu

Obsah vzdělávacího programu hodnotilo v průměru velmi kladně 41 dotazovaných (54,67 %) a spíše kladně 25 dotazovaných (33,33 %). 9 respondentů (12 %) zaujalo neutrální postoj nebo byli spíše nespokojeni.

Dílčí cíl 2 – Ve kterých vzdělávaných oblastech si senioři zlepšili uvažování a rozhodování?

Druhým cílem je ověřování znalostí a dovedností, které účastníci edukačního programu získali, tedy úroveň vědomostí (informací). Vybrali jsme 5 otázek z probíraných oblastí edukace.

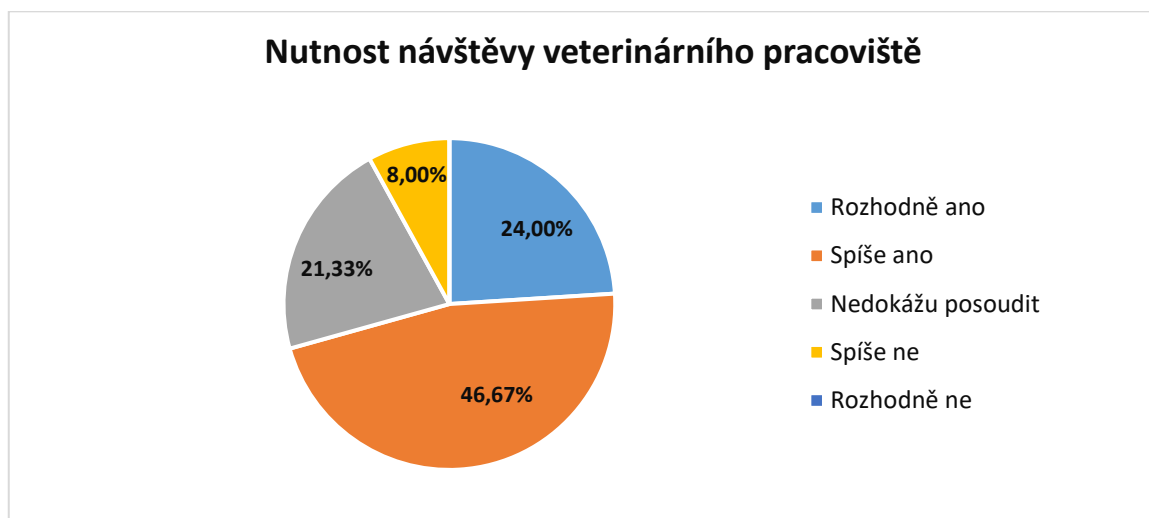
Dotazníková otázka č. 6 – Po absolvování vzdělávacího programu jsem schopen/schopna poskytnout první pomoc svému psovi.

Graf 8 – Poskytnutí první pomoci

Ze všech dotázaných 23 respondentů (30,67 %) spíše dokáže posoudit, zda jsou schopni poskytnout první pomoc svému psovi, 21 respondentů (28 %) zaznačilo, že to nedokáže posoudit. 16 respondentů (21,33 %) však rozhodně ano. 12 respondentů (16 %) uvedlo „spíše ne“. 3 respondenti (4 %) se vyjádřili, že rozhodně nejsou schopni poskytnout první pomoc svému psovi.

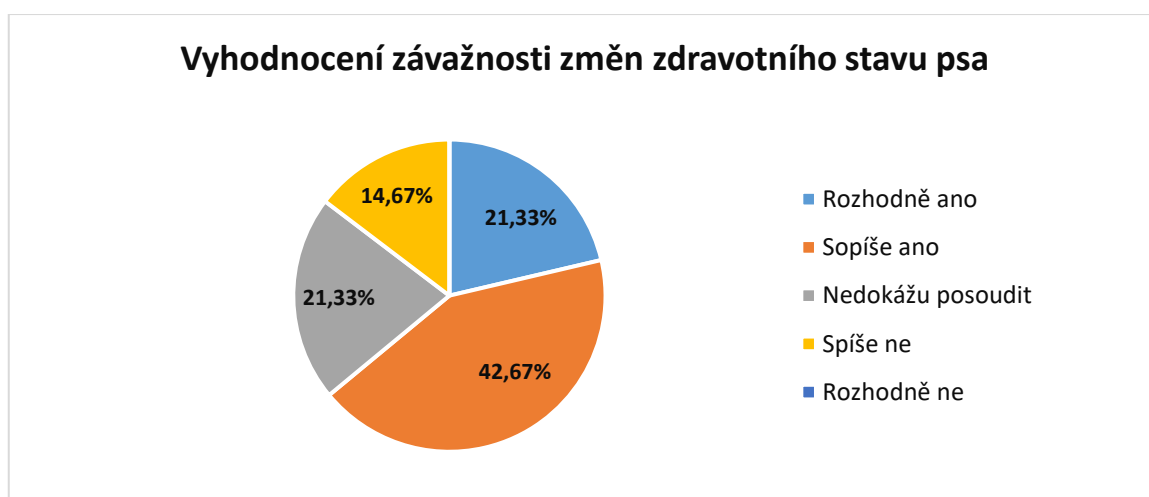
Dotazníková otázka č. 7 – Po absolvování vzdělávacího programu jsem schopen/schopna zvážit nutnost navštívit veterinární pracoviště.

Graf 9 – Nutnost návštěvy veterinárního pracoviště

Nutnost navštívit veterinární pracoviště uvedlo 35 respondentů (46,67 %), že spíše dokáže zvážit nutnost návštěvy veterinárního pracoviště, 18 (24 %) respondentů se vyjádřilo, že rozhodně ano, 16 respondentů (21,33 %) nedokáže posoudit a 6 respondentů (8 %) spíše nedokáže zvážit nutnost návštěvy.

Dotazníková otázka č. 8 – Po absolvování vzdělávacího programu jsem schopen/schopna vyhodnotit závažnost změn zdravotního stavu psa.

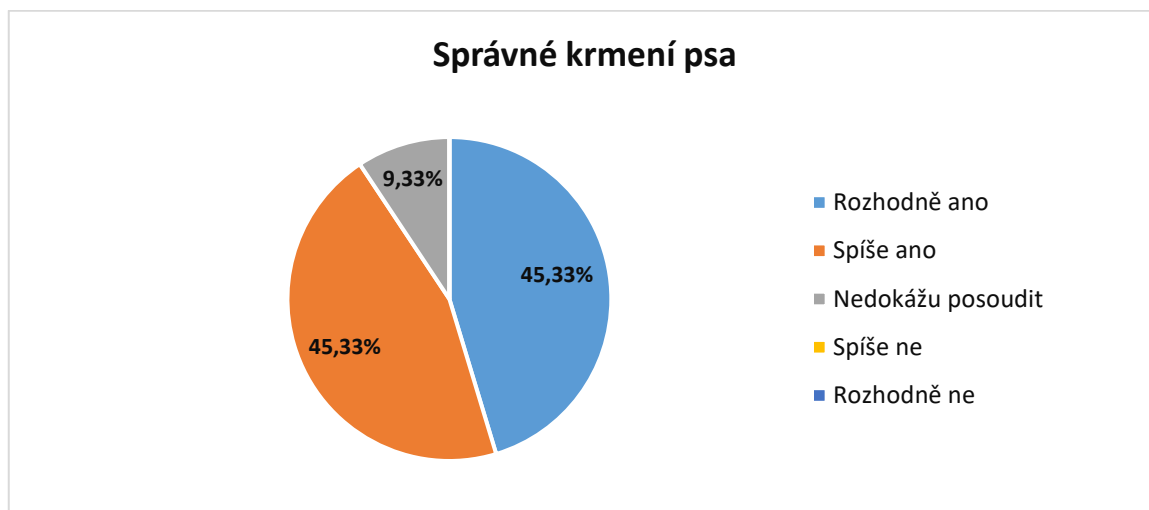

Graf 10 – Vyhodnocení závažnosti změn zdravotního stavu psa

Závažnost změny zdravotního stavu psa by dokázalo vyhodnotit spíše 32 dotazovaných (42,67 %). 16 dotazovaných (21,33 %) by rozhodně zvládli vyhodnotit závažnosti změny,

stejně množství respondentů, tj. 16 dotazovaných (21,33) uvedlo, že to nejsou schopni posoudit. 11 (14,67 %) respondentů spíše nedokáže závažnost změn vyhodnotit.

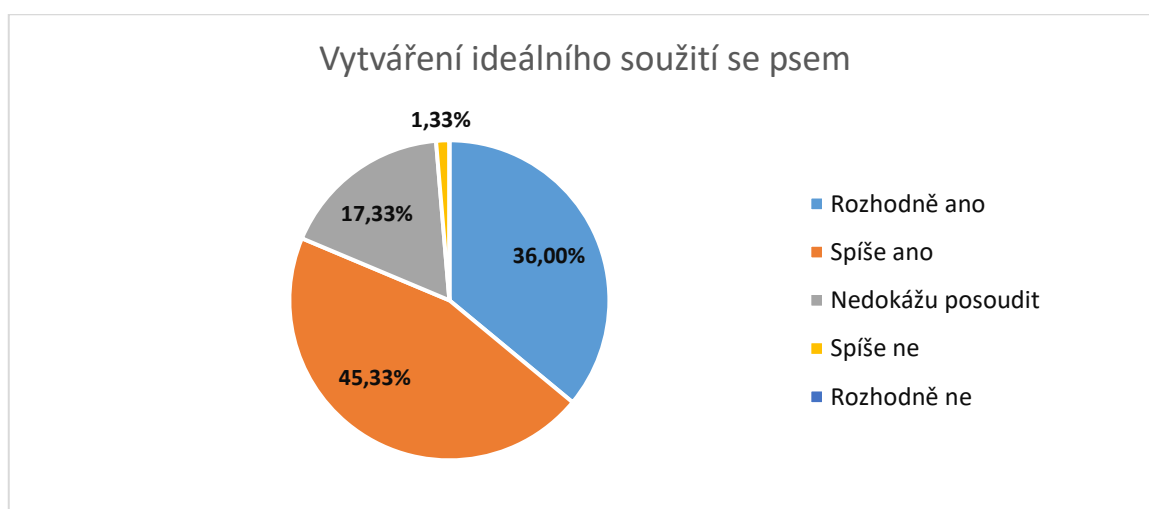
Dotazníková otázka č. 9 – Po absolvování vzdělávacího programu jsem schopen/schopna správně krmit svého psa.

Graf 11 – Správné krmení psa

V oblasti krmení 34 respondentů (45,33 %) uvádí, že jsou rozhodně schopni krmit správně svého psa. Spíše ano uvedlo shodně 34 respondentů (45,33 %). 7 respondentů (9,33 %) nedokáže posoudit, zdali jsou správně schopni krmit svého psa.

Dotazníková otázka č. 10 – Po absolvování vzdělávacího programu jsem schopen/schopna vytvořit ideální soužití se svým psem.

Graf 12 – Vytváření ideálního soužití se psem

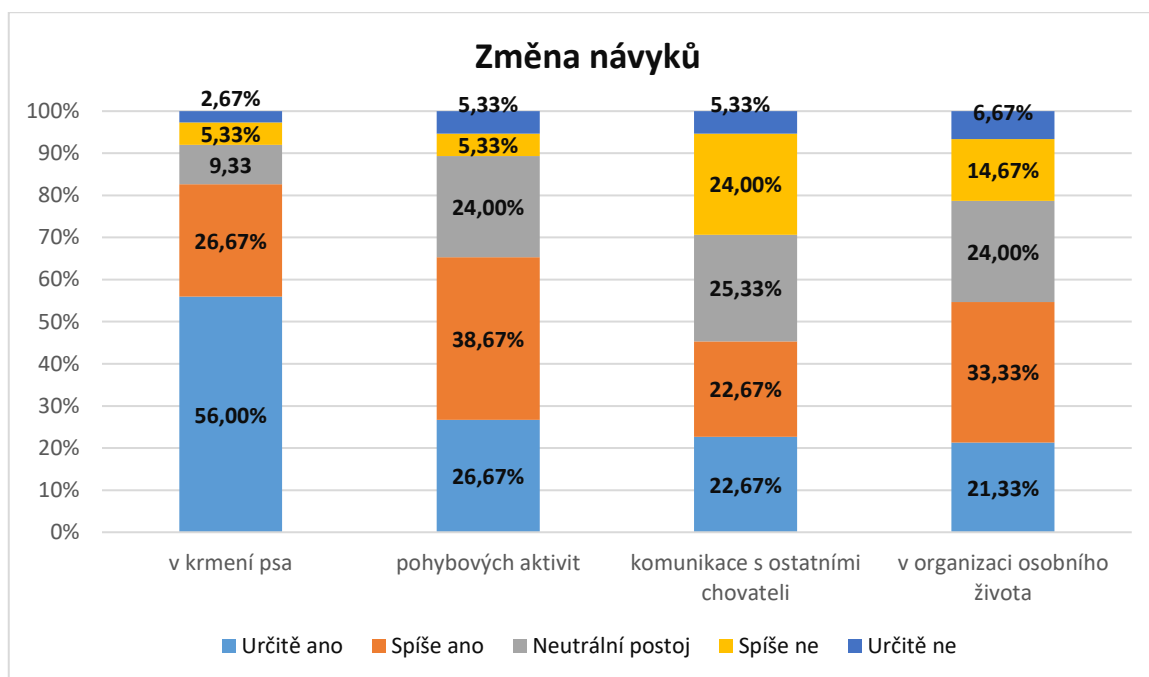
Ideální soužití se svým psem je spíše schopno vytvořit 34 dotazovaných (45,33 %) a rozhodně ano 27 dotazovaných (36,00 %). 13 respondentů (17,33 %) nedokáže posoudit,

zda jsou či nejsou schopni takové soužití se psem vytvořit, jen jeden respondent (1,33 %) uvedl, že spíše toho schopen není.

Dílčí cíl 3 - Jaké návyky senioři přenesli do svého života?

Třetí cíl výzkumu mapuje změnu v chování (dovednostech) u klientů veterinárního pracoviště.

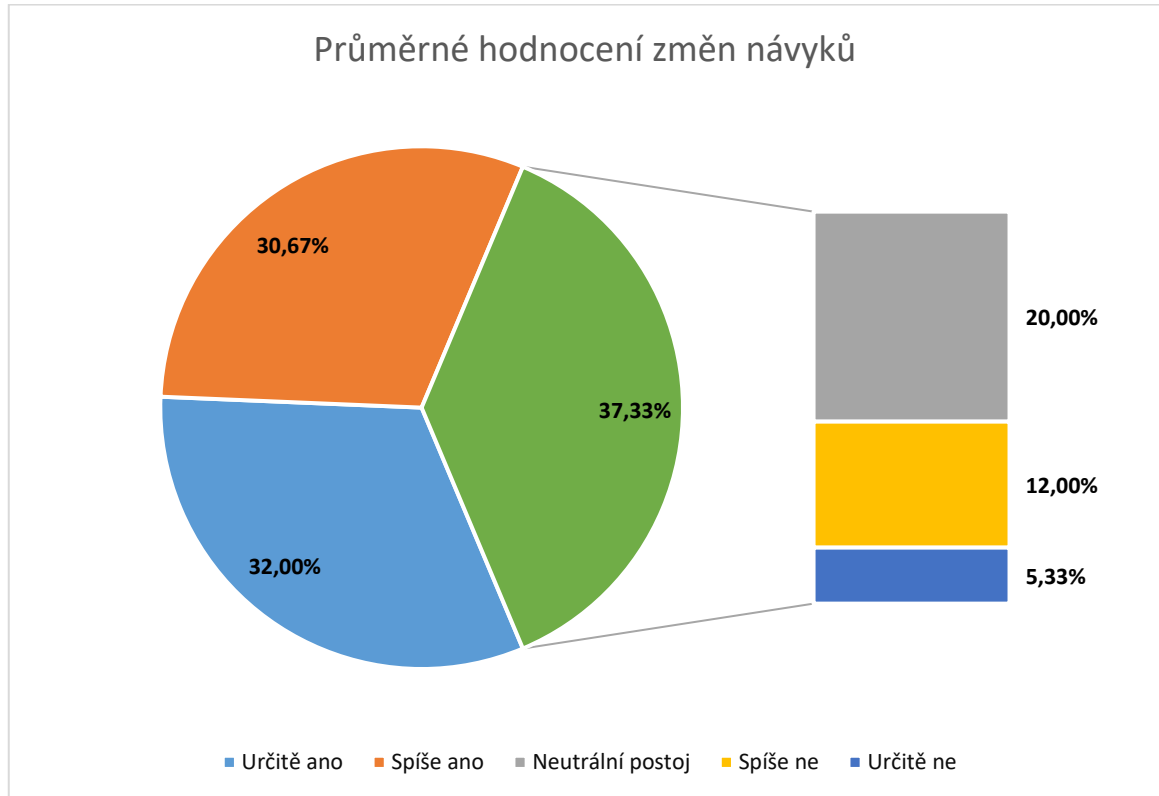
Dotazníková otázka č. 11 – Po účasti ve vzdělávacím programu se změnila vaše návyky:

Graf 13 – Změna návyků

Návyky v oblasti krmení psa se u 42 dotazovaných (56 %) rozhodně změnily, u 20 dotazovaných (26,67 %) se změny spíše projevily. 7 respondentů (9,33 %) zaujímá neutrální postoj, 4 respondenti (5,33 %) své návyky v krmení psa spíše nezměnili a u 2 respondentů (2,67 %) se určitě nezměnily. Změnu v pohybové aktivitě spíše zaznamenalo 29 respondentů (38,67 %), určitě 20 respondentů (26,67 %). 18 respondentů (24 %) uvedlo neutrální postoj ke změnám v oblasti pohybových aktivit. Spíše žádné změny hodnotili 4 (5,33 %) respondenti, a 4 respondenti (5,33 %) vyjádřili, že k žádným změnám v oblasti pohybových aktivit nedošlo. Neutrální postoj v komunikaci s ostatními chovateli zaznačilo 19 respondentů (25,33 %) a spíše žádnou změnu označilo 18 respondentů (24 %). 17 dotazovaných (22,67 %) však změnu rozhodně zaznamenali a shodný počet, tedy 17 dotazovaných (22,67 %) změnu spíše zaznamenali. Jen 4 respondenti (5,33 %) uvedli, že ke změnám určitě v této oblasti nedošlo. V organizaci osobního života se spíše změna projevila u 25 tázaných (33,33 %) a 16 dotazovaných (21,33 %) určitě změnu zaregistrovali. 18

respondentů (24 %) má neutrální postoj, 11 respondentů (14,67 %) zaznačilo, že ke změnám v oblasti organizace osobního života spíše nedošlo, u 5 respondentů (6,67 %) zcela určitě ne.

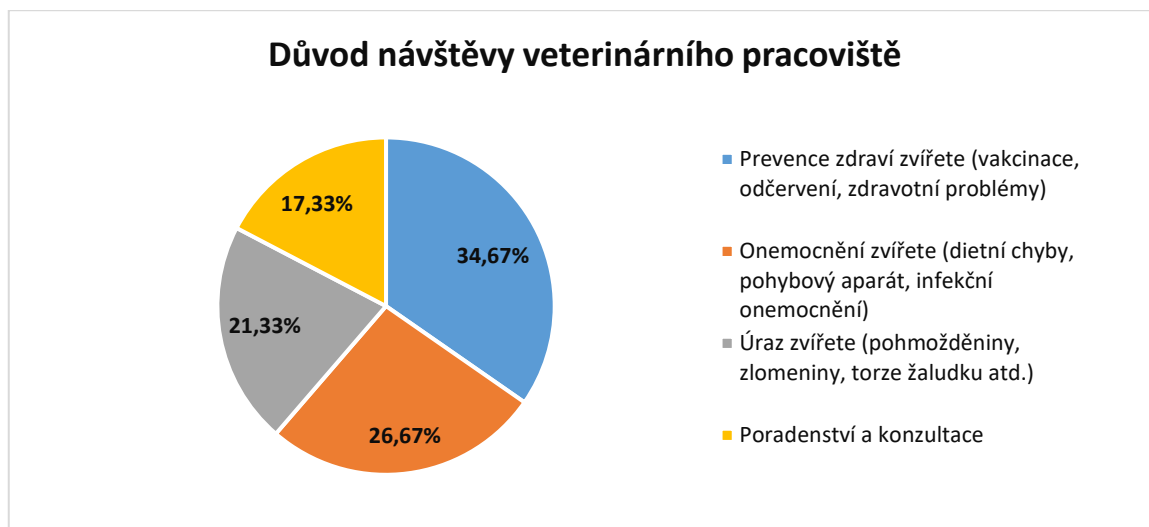
Graf 14 – Průměrné hodnocení změn návyků

Ke změně návyků došlo určitě u 24 respondentů (32,00 %) a 23 (30,67 %) své návyky spíše změnilo. 28 respondentů (37,33 %) nedokázalo své návyky posoudit nebo ke změně vůbec nedošlo.

Dílčí cíl 4 - V čem se promítl dopad edukace seniorů ve vztahu k veterinárnímu pracovišti?

Čtvrtý cíl je zaměřen na zjišťování projevu žádané změny, konkrétně změn ve vztahu k veterinárnímu pracovišti.

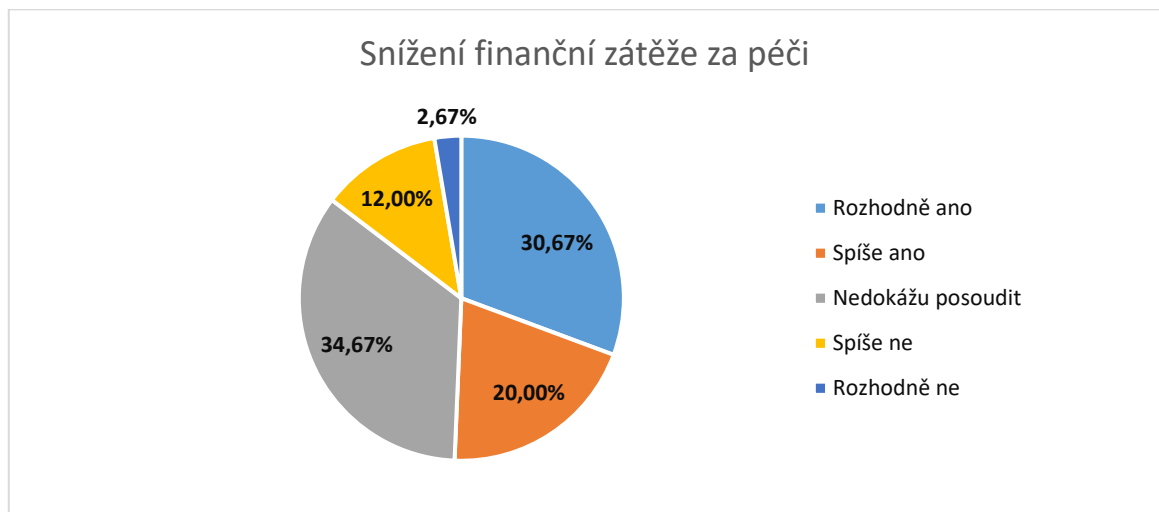
Dotazníková otázka č. 12 – Po absolvování vzdělávacího programu navštěvujete veterinární pracoviště převážně z důvodu:

Graf 15 – Důvod návštěvy veterinárního pracoviště

Z celkového počtu respondentů po absolvování vzdělávacího programu začalo 26 respondentů (34,67 %) vyhledávat veterinární pracoviště z důvodu prevence zvířete. 20 dotazovaných (26,67 %) volilo jako důvod návštěvy veterinárního pracoviště onemocnění zvířete. Úraz zvířete byl u 16 respondentů (21,33 %) důvodem ke kontaktu veterinárního pracoviště. Pouze 13 respondentů (17,33 %) zvolilo jako důvod poradenství a konzultaci.

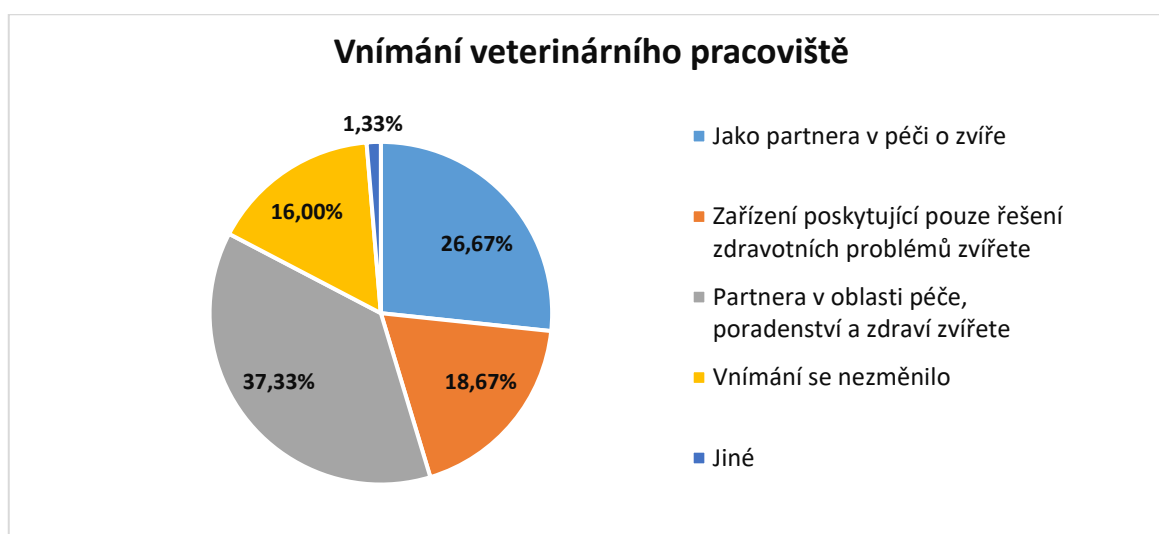
Dotazníková otázka č. 13 – Registrujete menší finanční zátěž po absolvování vzdělávacího programu v rodinném rozpočtu za péči za zvíře?

Graf 16 – Snížení finanční zátěže za péči

Finanční zátěž po absolvování vzdělávacího programu nedokázalo posoudit 26 respondentů (34,67 %). 23 respondentů (30,67 %) však uvedlo, že menší finanční zátěž rozhodně registruje. Finanční úlevu zaregistrovalo 15 respondentů (20 %) jen částečně, a 9 respondentů (12 %) finanční úlevu téměř nepocítily. 2 dotazovaní (2,47 %) změnu rozhodně nezaregistrovali.

Dotazníková otázka č. 14 – Veterinární pracoviště vnímáte po absolvování vzdělávacího kurzu jako:

Graf 17 – Vnímání veterinárního pracoviště

Veterinární pracoviště vnímá jako partnera v oblasti péče, poradenství a zdraví zvířete 28 respondentů (37,33 %), 20 respondentů (26,67 %) ho vnímá jen jako partnera v péči o zvíře.

Akceptaci veterinárního zařízení poskytující pouze řešení zdravotních problémů zvířete reflektuje 14 respondentů (18,67 %) a u 12 dotazovaných (16 %) se vnímání z jejich pohledu nezměnilo. Jeden respondent (1,33 %) uvedl možnost „jiné“ bez specifikace.

7 INTERPRETACE DAT A DISKUSE

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, zda edukační program veterinárního pracoviště má význam v životě seniorů. Výzkum jsme provedli ve veterinární ordinaci v Plzni, která seniorům edukační program nabízí. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 75 klientů, kteří absolvovali všechny na sobě nezávislé moduly vzdělávacího programu „Pes – ideální partner pro aktivní stáří“ a splnili předem stanovená kritéria výzkumu. Návratnost dotazníků byla 100 %.

7.1 Interpretace dat

Dílčí cíl 1: Co senioři hodnotí pozitivně na vzdělávací akci pořádané veterinárním pracovištěm?

Data pro vyhodnocení tohoto dílčího cíle nám poskytly dotazníkové otázky 2, 3, 4 a 5. Tento dílčí cíl odpovídá první úrovni Kirkpatrickova modelu evaluace. Dotazníkové otázky jsme směřovali na specifika vzdělávání seniorů, konkrétně jejich reakci. Nejvíce respondentů se přihlásilo k účasti na vzdělávacím programu na doporučení veterinárním pracovištěm (32 %). Ovšem velmi zásadní je skupina tvořená seniory, kteří se do edukačního programu přihlásili sami z vlastní iniciativy či na doporučení známých (30,67 % a 30,67 %).

Z toho vyplývá, že veterinární pracoviště správně vyhodnotilo vzdělávací potřeby seniorů jako chovatelů a volilo pro seniory akceptovatelný marketing. Senioři byli spokojeni s lektorem. Z výsledků lze usoudit, že byly naplněny didaktické zásady. Senioři Lektora vnímali senioři velmi pozitivně, i přes nižší akceptovatelnost systematičnosti oproti ostatním lektorským dovednostem. Prostředí bylo seniory v průměru hodnoceno převážně velmi kladně. Jako nejslabší článek prostředí se ukázala akustika, pravděpodobně v důsledku tělesné involuce (sluch). Celkově byla s obsahem spokojena nadpoloviční většina (88 %). Slabším místem se projevila praktická cvičení a diskuse. Lze předpokládat, že důvodem mohly být psychologické bariéry, např. stud.

Pro vzdělávání seniorů je nejdůležitější volba zdatného lektora, který má zkušenosti ve vzdělávání seniorů. Komunikativnost lektora výrazně ovlivňuje vnímání obsahu vzdělávacího programu, což je pro seniory motivační. Můžeme tak usuzovat na základě srovnání průměrného hodnocení lektora a obsahu. Jedná se o vnější faktor, který nemůže lektor ovlivnit přímo. Kritičtější vnímání prostředí může být způsobeno i současným nastavením standardů, se kterými se senioři setkávají v běžném životě.

Dílčí cíl 2: Ve kterých vzdělávaných oblastech si senioři zlepšili uvažování a rozhodování?

Data pro vyhodnocení tohoto dílčího cíle nám poskytly dotazníkové otázky 6, 7, 8, 9 a 10. Tento dílčí cíl odpovídá druhé úrovni Kirkpatrickova modelu evaluace. Dotazníkové otázky jsme směřovali na získané informace, konkrétně poznání seniorů. Otázky se soustředily na informace a dovednosti získané v modulech. V každé oblasti edukace došlo k osvojení předávaných informací. Markantní rozdíl v naučeném však tvořila oblast poskytnutí první pomoci zjišťovaná otázkou č. 6. Ve všech ostatních oblastech, tj. otázky č. 7, 8, 9 a 10, uvedli respondenti větší míru osvojení (více než z 60 %). Z výsledku u otázky č. 6 nelze jednoznačně definovat, zda je důvodem nedodržení zásady redukce klíčových pojmů lektorem nebo psychická bariéra na straně seniorů (selhání z důvodu pocitu zodpovědnosti za zvíře).

Senioři zlepšili své uvažování téměř ve všech oblastech, které jim vzdělávací aktivita nabízela. Obecně lze konstatovat, že senioři při uvažování a rozhodování mají zvýšenou míru sebekritiky a obavu ze selhání, a to obzvláště v oblastech, se kterými nemají žádné zkušenosti a které mají odbornější charakter. Získání jistoty v rozhodování při situacích, jež mohou nastat jen hypoteticky, je velmi obtížné a závisí na projevu stupně psychologické bariéry jak uvádí Špatenková.

Dílčí cíl 3: Jaké návyky senioři přenesli do svého života?

Data pro vyhodnocení tohoto dílčího cíle nám poskytla dotazníková otázka č. 11. Tento dílčí cíl odpovídá třetí úrovni Kirkpatrickova modelu evaluace. Dotazníková otázka byla směřována na oblast chování a dovednosti seniorů.

Při zájmovém vzdělávání přenášejí do svých životů senioři nejčastěji ty návyky, při kterých dochází pouze ke korekci nebo které mají přímou souvislost s dopadem na jejich zdraví. Přenášení návyků do vlastního života je tedy závislé na funkci vzdělávací aktivity, pro kterou se senior rozhodl.

Dílčí cíl 4: V čem se promítl dopad edukace seniorů ve vztahu k veterinárnímu pracovišti?

Data pro vyhodnocení tohoto dílčího cíle nám poskytly dotazníkové otázky 12, 13 a 14. Tento dílčí cíl odpovídá čtvrté úrovni Kirkpatrickova modelu evaluace. Dotazníkové otázky jsme směřovali na výsledky, konkrétně změnu stavu u seniorů. Výzkumná otázka č. 12 ukázala pozitivní dopad edukace seniorů v důvodech návštěvy veterinárního zařízení. A to

tím, že u 52,00 % došlo k naplnění očekávání veterinární praxe, tzn. účasti klientů na preventivních programech a poradenství v oblasti chovatelství a péče. V otázce č. 13, která se týká snížení finanční zátěže za péči, lze registrovat pozitivní dopad u 50,67 % dotazovaných. Naopak 34,67 % dotazovaných nedokázalo finanční dopad posoudit. Tento rozdíl nelze jednoznačně posoudit bez dalšího výzkumu zaměřeného na oblast ekonomické gramotnosti a finanční soběstačnosti seniorů. Za pozitivní výsledek lze považovat hodnocení otázky č. 14. Nadpoloviční většina (60 %) respondentů po absolvování edukačního programu jednoznačně vnímá veterinární pracoviště především jako partnera v péči o zvíře.

Pro seniory se veterinární pracoviště stalo partnerem v péči o jejich psa. Toto partnerství posiluje důvěru a pocit jistoty u seniorů v takové pracoviště. Snáze přijímají doporučení ze strany veterinárního pracoviště jako například účast na preventivních programech, přičemž finanční zátěž nijak výrazně vnímání veterinárního pracoviště nemění.

Na základě vyhodnocení pozitivních změn ve všech úrovních Kirkpatrickova modelu evaluace u seniorů můžeme odvodit skutečnost, že edukační program „Pes – ideální partner pro aktivní stáří“ je nejen pozitivně hodnocen na všech úrovních, ale má i pozitivní dopad na veterinární pracoviště, které jej realizuje.

7.2 Doporučení pro praxi

Z výzkumu je patrné, že vzdělávání seniorů realizováním edukačních programů má smysl jak pro seniory, tak pro veterinární praxi. Na základě analýzy sesbíraných dat z uskutečněného edukačního programu doporučujeme zaměřit pozornost více na obsah edukačního programu a více využívat nové vědecké poznatky z oblasti specifík vzdělávání seniorů. Realizace neformálního vzdělávání seniorů je tou správnou cestou k dosažení potřebného zapojení do všeobecného společenského života a zakotvení této početné skupiny v populaci. V programu edukace seniorů „Pes – ideální partner pro aktivní stáří“ doporučujeme se zaměřit na problematiku zásad první pomoci. Konkrétně se jedná o obsah modulu číslo 3 obsahující zásady poskytování první pomoci. Na základě výzkumu navrhujeme vytvořit samostatný edukační program se zaměřením pouze a výlučně na zmíněnou problematiku, a posílit tím jistotu seniorských chovatelů. Toto doporučení je určeno všem, kdo tvoří a realizují edukační programy pro seniory v podobné problematice. Edukační program koncipovaný podle modifikace Kirkpatrickova modelu Veteškou je, dle našich poznatků, vhodnější a má lepší vypovídací hodnotu už tím, že bere na zřetel evaluaci.

Dalším doporučením pro praxi je řádná příprava evaluace se zaměřením na definovaná specifika. Při správném koncipování je pak možné minimalizovat následně uváděné nedostatky vzniklé při tvorbě dotazníkového šetření. Například při evaluaci je nutné koncipovat otázky tak, aby dotazník neobsahoval možnost „nedokážu posoudit“ a „neutrální postoj“. Velmi vhodné je použití otevřených otázek v polostrukturovaném nebo strukturovaném dotazníku, což dává větší možnost se vyjádřit. Dojde tím k snazší specifikaci problémů a zvýší se výpovědní hodnota evaluace. Nebude pak nutné řešit hypotetické důvody takové odpovědi, jako jsou např. nepochopení, stres, nezájem atd. Současně výzkumník získá obsahově bohatší a hodnotnější data k evaluaci.

Výsledky tohoto deskriptivního výzkumu nám nastiňují další oblasti výzkumu v obecné problematice senior a zvíře. Tím se rozšíří nejen monitoring seniorů a jejich chování, ale lze tak vytyčit cestu ke snížení chybovosti v ustálených formách vnímání seniorů recipročně. Tuto skutečnost lze hodnotit jako způsob posílení kladného sociálního dopadu výsledku neformálního vzdělávání seniorů na základě fungující zpětné vazby. Dobře uchopený edukační program pro seniory ve veterinární praxi, kde právě senioři tvoří nezanedbatelnou část klientů veterinárního pracoviště, může pak zajistit lepší nejen morální, ale i ekonomický profit veterinárnímu zařízení. Takový výsledek je logicky posílený oboustrannou spokojeností. Vzniká tak vlastně přirozená spolupráce všech zúčastněných činitelů, kdy výstupem je „spokojený pes“ jako spojník chtěného a skutečného.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce měla za cíl zjistit, jak senioři hodnotí vzdělávací program nabízený veterinárním pracovištěm. Dílčími cíli pak bylo zjistit, co senioři hodnotí pozitivně na vzdělávací akci pořádané veterinárním pracovištěm, ve kterých vzdělávaných oblastech si senioři zlepšili uvažování a rozhodování, jaké návyky přenesli do svého života a v čem se promítl dopad edukace seniorů ve vztahu k veterinárnímu pracovišti. Výzkum jsme realizovali na veterinárním pracovišti v Plzni, které vzdělávací program pro seniory nabízí.

V teoretické části jsme nejprve vymezili vzdělávání seniorů v rámci konceptu celoživotního učení a uvedli si bazální funkce vzdělávání seniorů. Seznámili jsme se se specifiky seniorského věku, která se odráží ve všech oblastech vzdělávání seniorů. Popsali jsme, co jsou to edukační programy, a rozebrali jednotlivé didaktické kategorie, konkrétně analýzu vzdělávacích potřeb, cíle vzdělávacího programu, didaktické zásady, formy, prostředky a popsali metody vhodné pro edukaci seniorů. V kapitole zabývající se postavením edukace ve veterinární praxi jsme se věnovali důvodům, pro které je edukační činnost ve veterinární praxi důležitá. V poslední kapitole teoretické části jsme vysvětlili pojem evaluace, uvedli oblasti a modely evaluace, přičemž jsme pozornost věnovali evaluačnímu modelu Donalda Kirkpatricka.

Praktická část navazovala na část teoretickou. Provedli jsme deskriptivní výzkum podle Kirkpatrickova evaluačního modelu. V rámci dotazníkového šetření jsme vyhodnotili 75 vyplněných dotazníků ze 75. Díky pečlivé evidenci vycházející ze Zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), korektním vztahům s klienty i velmi dobré komunikaci s klienty, byla návratnost stoprocentní. Respondenti (28 % mužů a 72 % žen) splňovali všechna kritéria stanovená pro výběr výzkumného vzorku. Dotazníky jsme distribuovali mezi vybrané klienty poštou nebo osobně při návštěvě ordinace. Výsledky výzkumu ukázaly velmi pozitivní hodnocení seniory na všech úrovních Kirkpatrickova modelu evaluace. Výzkum odhalil i oblast, ve které senioři nebyli schopni posoudit dopad tohoto edukačního programu. Touto oblastí bylo posouzení seniorů, zda vnímají po absolvování edukačního programu snížení finanční zátěže za péči o zvíře. Z evaluace vzdělávacího programu „Pes – ideální partner pro aktivní stáří“ vyšlo najevo, že téma věnující se zásadám poskytnutí první pomoci psovi nebylo osvojeno tak vysokým počtem absolventů jako jiná témata. Celkově však u respondentů měl vzdělávací program pozitivní hodnocení.

Bakalářská práce o Evaluaci edukačních programů pro seniory poskytovaných veterinárním pracovištěm se zabývala edukačním programem v rámci neformálního vzdělávání seniorů. Jelikož cílem bakalářské práce nebylo zkoumat evaluaci informálního vzdělávání klientů veterinární ordinace, mohla by být získaná data z takového výzkumu nepochybně přínosná přinejmenším pro veterinární praxe samotné.

Přístup veterinárního pracoviště, kde byl proveden výzkum, lze označit za ojedinělý v oblasti veterinární péče v Plzeňském kraji. Akceptací všech společenských skupin, individuálním přístupem ke každému i uvědomováním si nutnosti rozvoje kooperace a komunikace bychom mohli toto veterinární pracoviště označit za průkopnické. Závěr z této bakalářské práce posiluje myšlenku pevného partnerství v péči o zvířata mezi majiteli a ošetřujícím veterinárním lékařem jako symbiózu vytvořenou na komunikaci a spolupráci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ARMSTRONG, Michael. *Řízení lidských zdrojů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0469-2.
2. BARTOŇKOVÁ, Hana. *Firemní vzdělávání*. Praha: Grada, 2010. Vedení lidí v praxi. ISBN 978-80-247-2914-5.
3. BUCKLEY, Roger a Jim CAPLE. *Trénink a školení*. Brno: Computer Press, 2004. Business books (Computer Press). ISBN 8025103587.
4. ENGELOVÁ, Lucie, Hana LEPKOVÁ a Marta MUCHOVÁ. *Pohybové aktivity seniorů*. Brno: Centrum sportovních aktivit Vysokého učení technického v Brně, 2013. ISBN 978-80-214-4732-5.
5. HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb, Seniori mezi námi*. Praha: Galén, 2012. ISBN 978-80-7262-900-8.
6. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
7. JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5535-9.
8. JEVRING-BÄCK, Caroline a Erik BÄCK. *Management veterinární praxe*. 2. vyd. Plzeň: Medicus veterinarius, 2007. ISBN 978-80-903710-6-4.
9. KALVACH, Zdeněk. *Geriatric a gerontologie*. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0548-6.
10. KAZÍK, Petr. *Rukověť dobrého lektora: praktické tipy a návody pro začínající i zkušené přednášející*. Praha: Grada, 2008. Poradce pro praxi. ISBN 978-80-247-2453-9.
11. KLEVETOVÁ, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory*. 2., přepracované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Sestra (Grada). ISBN 978-80-271-0102-3.
12. KLOOSTERMAN, Paul, Kerstin GIEBEL a Özgehan ŞENYUVA. *T-Kit – Pedagogická evaluace v práci s mládeží: "ochutnat polévku"*. Praha: Dům zahraniční spolupráce, 2014. T-Kit. ISBN 978-80-87335-84-0.
13. KRYSŤOŇ, Miroslav, Michal ŠERÁK a Łukasz TOMCZYK, ed. *Nové trendy ve vzdělávání seniorů: [česko-polsko-slovenské studie z andragogiky a sociální*

- gerontologie]* = *Nowe trendy w edukacji seniorów: [Czesko-Polsko-Słowackie studia z zakresu andragogiki i gerontologii społecznej]*. Banská Bystrica: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2014. ISBN 978-80-904531-8-0.
14. LANGER, Tomáš. *Moderní lektor: průvodce úspěšného vzdělavatele dospělých*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-271-0093-4.
 15. LIVEČKA, Emil. *Úvod do gerontopedagogiky*. Praha: Ústav školských inf. při min. školství ČSR, 1979.
 16. MACHOVÁ, Jitka. *Biologie člověka pro učitele*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3357-2.
 17. MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.
 18. MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3123-9.
 19. MEDLÍKOVÁ, Olga. *Lektorské dovednosti: manuál úspěšného lektora*. Praha: Grada, 2010. Komunikace (Grada). ISBN 978-80-247-3236-7.
 20. MUŽÍK, Jaroslav. *Didaktika profesního vzdělávání dospělých*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-220-9.
 21. MUŽÍK, Jaroslav. *Řízení vzdělávacího procesu: andragogická didaktika*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Vzdělávání dospělých. ISBN 978-80-7357-581-6.
 22. OBST, Otto. *Materiálně didaktické prostředky*. In: KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.
 23. PETŘKOVÁ, Anna a Rozália ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0879-1.
 24. PETŘKOVÁ, Anna. *Psychologie učení a vzdělávání dospělých: studijní text pro distanční studium*. Olomouc: Hanex, 2006. ISBN 80-85783-63-0.
 25. PLAMÍNEK, Jiří. *Vzdělávání dospělých: průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4806-1.
 26. POKORNÁ, Andrea. *Komunikace se seniory*. Praha: Grada, 2010. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3271-8.

27. PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.
28. PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5232-7.
29. PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.
30. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0772-6.
31. SABATÉ, Eduardo. *Adherence to long-term therapies: evidence for action*. Geneva: World Health Organization, 2003. ISBN 9241545992
32. ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
33. ŠIMONÍK, Oldřich. *Úvod do didaktiky základní školy*. 1. vyd. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-33-0.
34. ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5446-8.
35. THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
36. TOŠNEROVÁ, Tamara. *Ageismus: průvodce stereotypy a mýty o stáří*. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, 2002. ISBN 80-238-9506-0.
37. VETEŠKA, Jaroslav, ed. *Celoživotní učení pro všechny – výzva 21. století: Lifelong learning for all – challenge of 21st century*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2014. ISBN 978-80-7452-047-1.
38. ZORMANOVÁ, Lucie. *Didaktika dospělých*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0051-4.

Internetové zdroje:

1. ČESKO. Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon). In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 11. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-166#p2-1-a>
2. DVOŘÁKOVÁ, Miroslava. *Evaluace jako nástroj zjišťování kvality v dalším vzdělávání*. Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro

- vzdělávání) [online]. Copyright © 2021 [cit. 01.07.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/evaluace-jako-nastroj-zjistovani-kvality-v-dalsim-vzdelavani>
3. HARÁK, Tomáš. Za zdraví domácích mazlíčků utratíme dvě miliardy ročně. *Statistika&My: časopis ČSÚ* [online]. 2017, roč. 7, č. 01-08 [cit. 2021-6-24]. ISSN 1804-7149. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/wp-content/uploads/2017/08/1804170708.pdf>
 4. Národní vzdělávací fond. *Memorandum o celoživotním učení: 3.2 Kontinuita učení v průběhu života*. [online]. Praha: Národní vzdělávací fond, 2000 [cit. 2021-6-22]. Dostupné z: <http://old.nvf.cz/archiv/memorandum/obsah.htm#32>
 5. Training Journal. *Training Journal | For learning, development and human resources professionals* [online]. Copyright © Merit Group plc 2021 [cit. 18.07.2021]. Dostupné z: <https://www.trainingjournal.com/articles/news/donald-kirkpatrick-1924-2014>
 6. *Internetová jazyková příručka* [online] (2008–2021). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [cit. 11.07.2021]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod. A podobně

atd. A tak dále

č. Číslo

EU European Union, Evropská unie

GDPR General Data Protection Regulation, Obecné nařízení o ochraně osobních údajů

MBA Master of Business Administration. Celosvětově uznávaný titul pro manažery.

mj. Mimo jiné

mj. Mimo jiné

např. Na příklad

Ph.D. Akademický titul (původně z lat. philosophiae doctor), nejvyšší titul, kterého je možné dosáhnout studiem

PhDr. Doktor filozofie (z lat. philosophiae doctor), titul specifický pro české a slovenské univerzitní prostředí

prof. Profesor

resp. Respektive

s. Strana

Sb. Sbíрка zákonů

tj. To je

tzn. To znamená

tzv. Tak zvané

WHO World Health Organization (Světová zdravotnická organizace)

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek -1 Prvky managementu potřebné k přeměně tradiční praxe</i>	<i>34</i>
<i>Obrázek -2 Upravený model podle J. Vetešky</i>	<i>41</i>

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – Motivace	46
Graf 2 – Vlastnosti lektora.....	47
Graf 3 – Průměrné hodnocení lektora.....	48
Graf 4 – Prostředí.....	49
Graf 5 – Průměrné hodnocení prostředí.....	50
Graf 6 – Obsah vzdělávacího programu	51
Graf 7 – Průměrné hodnocení obsahu vzdělávacího programu	52
Graf 8 – Poskytnutí první pomoci.....	53
Graf 9 – Nutnost návštěvy veterinárního pracoviště	54
Graf 10 – Vyhodnocení závažnosti změn zdravotního stavu psa	54
Graf 11 – Správné krmení psa	55
Graf 12 – Vytváření ideálního soužití se psem.....	55
Graf 13 – Změna návyků	56
Graf 14 – Průměrné hodnocení změn návyků	57
Graf 15 – Důvod návštěvy veterinárního pracoviště	58
Graf 16 – Snížení finanční zátěže za péči.....	59
Graf 17 – Vnímání veterinárního pracoviště	59

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Evaluační modely	38
------------------------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Edukační program

Příloha P II: Dotazník

PŘÍLOHA P I: EDUKAČNÍ PROGRAM

Fungující edukační program „Pes – ideální partner pro aktivní stáří“. Čtyři moduly představují čtyři základní oblasti edukace klientů – seniorů. Moduly edukačního programu jsou na sobě nezávislé a účastníci mohou do edukačního programu vstoupit v kterékoliv jeho fázi.

Cíl vzdělávacího programu

Seznámit seniory s problematikou základů chovatelství. Specifickým cílem je rozpoznat příznaky nejčastějších onemocnění psů, vyhodnotit obezitu a správný typ krmení, zvolit vhodný druh pohybu v souladu se svým zdravotním stavem, poskytnout základy první pomoci a komunikovat s veterinárním pracovištěm.

Charakteristika edukačního programu

Průvodce problematiky chovatelství

Vstupní požadavky pro účastníka

Věk 65+

Organizace edukačního programu

Každý modul zahrnuje samostatnou problematiku, na kterou vždy navazuje individuální konzultace a nácvik.

Prostorová, materiální a technická organizace

Vzdělávací program probíhá v prostředí veterinární ordinace a je lehce dostupný i pro potenciální účastníky se zdravotním znevýhodněním, resp. je zabezpečený bezbariérový přístup. Prostředí splňuje bezpečnostní a hygienické podmínky. Je dostupný tento materiál a technické vybavení: pohodlné sezení pro účastníky, počítač s připojením na internet pro lektora, dataprojektor a projekční plátno, flipchart, kancelářské potřeby, potřebné učební pomůcky (papírový blok pro každého účastníka, psací a kreslicí potřeby).

Požadavky na lektora

Požadovaná kvalifikace vedoucího vzdělávací aktivity:

- minimálně středoškolské vzdělání ukončené maturitou

Odborné zkušenosti:

- minimálně 2 roky praxe ve veterinární praxi
- chovatelské poradenství
- práce se staršími lidmi, resp. seniory výhodou

Modul č. 1

Charakteristika modulu		
Název místa edukace	Veterinární ordinace MVDr. [REDACTED]	
Název edukačního programu	Pes – ideální partner pro aktivní stáří	
Forma vzdělávání	Individuální a skupinová	
Název a zkratka modulu	Ve dvou se to lépe táhne	DLT
Rozsah modulu (počet hodin, frekvence)	4 hodiny	1x za 3 měsíce
Jiný způsob vyjádření rozsahu	1 hodina přednáška, 1 hodina praktický nácvik, 2 hodiny individuální konzultace	
Lektor	[REDACTED]	
Cíle modulu <ul style="list-style-type: none">- základní orientace v plemenech psů- dokázat najít vhodná zařízení k pořízení psa (chovatelské stanice, psí útulky)- schopnost posouzení možností k pořízení psa- vytvořit sociální vazby v širší rodině		
Po absolvování modulu frekventant: <ul style="list-style-type: none">- umí pracovat se smutkem po předchozí ztrátě psa- je schopen si pořídit psa dle svých věkových, finančních a sociálních možností- popíše důležitost svého rozhodnutí- dokáže aplikovat správnosti svého rozhodnutí s ohledem na možnosti celé rodiny a blízkého okolí- dokáže aktivně zapojit rodinu do péče o psa- analyzuje, interpretuje a prezentuje získané poznatky v domácím prostředí		
Metody výuky <p>Přednáška (prezentace), praktické cvičení, řešení modelových situací, diskuse, individuální konzultace, myšlenková mapa. Moderovaná skupinová diskuse</p>		

Charakteristika modulu	
<p>Anotace modulu Modul koncipován jako teoreticko-praktický. Předpokládá představení konceptu výběru vhodného plemene psa, zapojení širší rodiny do péče o něj. Cílem je schopnost frekventantů racionálně vyhodnotit potřebu a možnosti pořízení si nového psa.</p> <p>Obsahová náplň přednášky</p> <ul style="list-style-type: none"> • Práce se ztrátou a smutkem jako novým začátkem • Kritéria výběru psa dle vlastního zdravotního stavu, věku a finančních možností • Přijmutí rodiny jako psychické opory • Přijmutí správnosti svého rozhodnutí s ohledem na možnosti celé rodiny a blízkého okolí 	
<p>Literatura a pomůcky <i>Pomůcky:</i> Ukázky (fotografie, videa, animace), pomůcky k myšlenkové mapě <i>Literatura:</i> EUKANUBA. <i>DOGS A bis G. Hunde, Chiens, Cani, Perros, Honden.</i> Gateshead: NB Group/Eukanuba, 2009. ISBN 978-0-9562642-1-3. EUKANUBA. <i>DOGS H bis Z. Hunde, Chiens, Cani, Perros, Honden.</i> Gateshead: NB Group/Eukanuba, 2009. ISBN 978-0-9562642-2-0. KÜHNELOVÁ, Jana. <i>Váš pes a paragrafy.</i> Praha: Grada, 1999. Právo pro každého (Grada). ISBN 80-716-9746-X.</p>	

Modul č. 2

Charakteristika modulu		
Název místa edukace	Veterinární ordinace MVDr. [REDACTED]	
Název edukačního programu	Pes – ideální partner pro aktivní stáří	
Forma vzdělávání	Individuální a skupinová	
Název a zkratka modulu	Souhra životních stylů	SŽS
Rozsah modulu (počet hodin, frekvence)	4 hodiny	1x za 3 měsíce
Jiný způsob vyjádření rozsahu	1 hodina přednáška, 1 hodina praktický nácvik, 2 hodiny individuální konzultace	
Lektor	[REDACTED]	
<p>Cíle modulu</p> <ul style="list-style-type: none"> - základní orientace v pojmech a problematice zdravého životního stylu - osvojení si znalostí o vhodných a nevhodných potravinách ve výživě psa - schopnost interpretovat dietní chyby u sebe a svého psa - vytvoření souladu pohybové aktivity dle svých schopností a požadavků psa <p>Po absolvování modulu frekventant:</p> <ul style="list-style-type: none"> - umí vysvětlit přínos zdravého životního stylu - je schopen aktivně plánovat souhru sebe jako chovatele a svého psa - popíše důležitost krmných dávek a vhodného krmení pro svého psa 		

Charakteristika modulu	
<ul style="list-style-type: none"> - dokáže aplikovat vhodnou pohybovou aktivitu pro sebe a svého psa - dokáže se aktivně zapojit do pohybových aktivit - analyzuje, interpretuje a prezentuje získané poznatky v domácím prostředí 	
Metody výuky Přednáška (prezentace), praktické cvičení, řešení modelových situací, diskuse, individuální konzultace. Moderovaná skupinová diskuse	
Anotace modulu Modul koncipován jako teoreticko-praktický. Předpokládá představení konceptu zdravé výživy a společné pohybové aktivity. Cílem je naučit frekventanty zvolit vhodný způsob stravování a aktivního pohybu s ohledem na svůj zdravotní stav i stav psa. Obsahová náplň přednášky <ul style="list-style-type: none"> • Výživa psa • Akceptovatelné chyby ve výživě psa • Neakceptovatelné chyby ve výživě psa • Společná pohybová aktivita majitele a psa 	
Literatura a pomůcky Pomůcky: Ukázky (fotografie, videa, animace), didaktická hra: Rybí kost (Išikawův diagram) Literatura: BOCKSTAHLER, Barbara, David LEVINE a Darryl MILLIS. <i>Essential Facts of Physiotherapy in Dogs and Cats: Rehabilitation and Pain Management</i> . Babenhausen: BE VetVerlag, 2004. ISBN 3-938274-09-3. CASE, Linda P. <i>Canine and feline nutrition: a resource for companion animal professionals</i> . 3rd ed. Maryland Heights, Mo.: Mosby, 2011. ISBN 978-0-323-06619-8.	

Modul č. 3

Charakteristika modulu		
Název místa edukace	Veterinární ordinace MVDr. ██████████	
Název edukačního programu	Pes – ideální partner pro aktivní stáří	
Forma vzdělávání	Individuální a skupinová	
Název a zkratka modulu	Domácí pohotovost jako šance na výhru	DPV
Rozsah modulu (počet hodin, frekvence)	4 hodiny	1x za 3 měsíce
Jiný způsob vyjádření rozsahu	1 hodina přednáška, 1 hodina praktický nácvik, 2 hodiny individuální konzultace	
Lektor	██████████	
Cíle modulu		
<ul style="list-style-type: none"> - získat základní přehled o poraněních psa v domácím a venkovním prostředí - dokázat najít vhodné pomůcky při poskytování první pomoci 		

Charakteristika modulu	
<ul style="list-style-type: none"> - schopnost zavolat na veterinární službu a předat relevantní informace - znát zásady při poskytování první pomoci <p>Po absolvování modulu frekventant:</p> <ul style="list-style-type: none"> - umí se orientovat v poraněních psa - je schopen poskytnout první pomoc - popíše důležitost svého rozhodnutí - dokáže aplikovat vhodné pomůcky při poskytování první pomoci - dokáže přivolat odbornou pomoc - analyzuje, interpretuje a prezentuje získané poznatky při poranění psa 	
<p>Metody výuky Přednáška (prezentace), praktické cvičení, řešení modelových situací, diskuse, individuální konzultace, myšlenková mapa. Moderovaná skupinová diskuse</p>	
<p>Anotace modulu Modul koncipován jako teoreticko-praktický. Předpokládá představení konceptu o základech první pomoci v domácím prostředí a využití předmětů denní potřeby v krizových situacích. Cílem je správné poskytnutí první pomoci psovi.</p> <p>Obsahová náplň přednášky</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nejběžnější poranění psa v domácím prostředí • Nejčastější poranění psa ve venkovním prostředí • Veterinární pohotovostní služby v regionu Plzeň • Zásady poskytnutí první pomoci • Užitečné předměty denní potřeby • Prevence 	
<p>Literatura a pomůcky Pomůcky: Ukázky (fotografie, videa, animace), Millerovo magické číslo (obrázkové kartičky 7+-2) Literatura: SCHREY, Christian F. <i>Terapie urgentních stavů u psa a kočky</i>. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1393-4.</p>	

Modul č. 4

Charakteristika modulu		
Název místa edukace	Veterinární ordinace MVDr. ██████████	
Název edukačního programu	Pes – ideální partner pro aktivní stáří	
Forma vzdělávání	Individuální a skupinová	
Název a zkratka modulu	Zdraví jako cesta k úsměvu	ZCÚ
Rozsah modulu (počet hodin, frekvence)	4 hodiny	1x za 3 měsíce

Charakteristika modulu	
Jiný způsob vyjádření rozsahu	1 hodina přednáška, 1 hodina praktický nácvik, 2 hodiny individuální konzultace
Lektor	
<p>Cíle modulu</p> <ul style="list-style-type: none"> - základní orientace v pojmech a problematice prevence zdraví u svého psa - seznámení se se základním očkovacím schématem, vytvoření očkovacího kalendáře, odčervovacího plánu a orientace v možnostech rozšířeného očkování v současném dění v oblasti výzkumu ve zdravotnictví - schopnost interpretace změn ve zdravotním stavu svého psa veterinárnímu lékaři - schopnost rozpoznání a vyhodnocení stupně závažnosti změny zdravotního stavu psa <p>Po absolvování modulu frekventant:</p> <ul style="list-style-type: none"> - umí vysvětlit přínos očkování - vymezí základy laické zdravotní péče - popíše změnu zdravotního stavu dle naléhavosti příznaků - dokáže aplikovat spolupráci s veterinární praxí - umí se aktivně zapojit do léčby svého psa - analyzuje, interpretuje a prezentuje získané poznatky v domácím prostředí 	
<p>Metody výuky Přednáška (prezentace), praktické cvičení, řešení modelových situací, diskuse, individuální konzultace. Moderovaná skupinová diskuse</p>	
<p>Anotace modulu Modul koncipován jako teoreticko-praktický. Předpokládá přestavení konceptu zdravotní prevence a postavení veterinární ordinace při řešení problémů v poradenské praxi. Cílem modulu je naučit frekventanty základní orientaci v péči o psa.</p> <p>Obsahová náplň přednášky</p> <ul style="list-style-type: none"> • Definice psiho zdraví • Druhy očkování a jejich priority • Ochrana před parazity • Veterinární lékař jako partner v péči o zdraví psa 	
<p>Literatura a pomůcky Pomůcky: fotografie, videa, animace, praktické cvičení srovnávací metoda: Vennův diagram (vysvětlování) Literatura: MUELLER, Ralf S. <i>Dermatology for the small animal practitioner</i>. Jackson, Wyo.: Teton NewMedia, 2000. ISBN 1-893441-06-7. JEVRING-BÄCK, Caroline a Erik BÄCK. <i>Management veterinární praxe</i>. 2. vyd. Plzeň: Medicus veterinarius, 2007. ISBN 978-80-903710-6-4.</p>	

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK

Evaluace vzdělávací akce

Dobrý den,

jmenuji se Jan Nábělek, studuji na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Rád bych vás požádal o vyplnění tohoto dotazníku jako podklad k výzkumu v mé bakalářské práci s názvem „Evaluace edukačních programů pro seniory poskytovaných veterinárním pracovištěm“. Cílem je zjistit, jak hodnotíte vzdělávací (edukační) program, který nabízí vaše veterinární pracoviště.

1. Jste*

Vyberte jednu odpověď

- a) muž
- b) žena

2. Co vás motivovalo k absolvování edukačního programu poskytovaným veterinárním pracovištěm?*

Vyberte jednu odpověď

- a) Doporučení známých
- b) Doporučení personálem veterinárního pracoviště
- c) Informace z internetu, rádia, regionálního vysílání
- d) Jiné:

3. Ohodnoťte vlastnosti vašeho lektora vzdělávacího programu.*

Vyberte jednu odpověď v každém řádku

	Velmi spokojen	Spíše spokojen	Neutrální postoj	Spíše nespokojen	Nespokojen
Profesionalita	☐	☐	☐	☐	☐
Komunikativnost	☐	☐	☐	☐	☐
Přátelský přístup	☐	☐	☐	☐	☐
Dochvilnost	☐	☐	☐	☐	☐
Systematičnost	☐	☐	☐	☐	☐

4. Ohodnoťte prostředí, ve kterém probíhal vzdělávací program*

Vyberte jednu odpověď v každém řádku

	Velmi spokojen	Spíše spokojen	Neutrální postoj	Spíše nespokojen	Nespokojen
Osvětlení	☐	☐	☐	☐	☐
Akustika	☐	☐	☐	☐	☐
Uspořádání učebny	☐	☐	☐	☐	☐
Dostupnost učebny (bezbariérový přístup)	☐	☐	☐	☐	☐

5. Ohodnoťte, prosím, obsah vzdělávacího programu.*

Vyberte jednu odpověď v každém řádku

	Velmi spokojen	Spíše spokojen	Neutrální postoj	Spíše nespokojen	Nespokojen
Srozumitelnost přednášených témat	☐	☐	☐	☐	☐
Časový rozsah přednášek	☐	☐	☐	☐	☐
Forma prezentování informací	☐	☐	☐	☐	☐
Praktické cvičení	☐	☐	☐	☐	☐
Příínos diskuse	☐	☐	☐	☐	☐

6. Po absolvování vzdělávacího programu jsem schopen/schopna poskytnout první pomoc svému psovi.*

Vyberte jednu odpověď

- a) Rozhodně ne
- b) Spíše ne
- c) Nedokážu posoudit
- d) Spíše ano
- e) Rozhodně ano

7. Po absolvování vzdělávacího programu jsem schopen/schopna zvážit nutnost navštívit veterinární pracoviště.*

Vyberte jednu odpověď

- a) Rozhodně ne
- b) Spíše ne
- c) Nedokážu posoudit
- d) Spíše ano
- e) Rozhodně ano

8. Po absolvování vzdělávacího programu jsem schopen/schopna vyhodnotit závažnost změn zdravotního stavu svého psa.*

Vyberte jednu odpověď

- a) Rozhodně ne
- b) Spíše ne
- c) Nedokážu posoudit
- d) Spíše ano
- e) Rozhodně ano

9. Po absolvování vzdělávacího programu jsem schopen/schopna správně krmit svého psa.*

Vyberte jednu odpověď

- a) Rozhodně ne
- b) Spíše ne
- c) Nedokážu posoudit
- d) Spíše ano
- e) Rozhodně ano

10. Po absolvování vzdělávacího programu jsem schopen/schopna vytvořit ideální soužití se svým psem.*

Vyberte jednu odpověď

- a) Rozhodně ne
- b) Spíše ne
- c) Nedokážu posoudit
- d) Spíše ano
- e) Rozhodně ano

11. Po účasti ve vzdělávacím programu se změnila vaše návyky*

Vyberte jednu odpověď v každém řádku

	Určitě ano	Spíše ano	Neutrální postoj	Spíše ne	Určitě ne
v krmení psa	☐	☐	☐	☐	☐
pohybových aktivit	☐	☐	☐	☐	☐
kommunikace s ostatními chovateli	☐	☐	☐	☐	☐
v organizaci osobního života	☐	☐	☐	☐	☐

12. Po absolvování vzdělávacího programu navštěvujete veterinární pracoviště převážně z důvodu*

Vyberte jednu odpověď

- a) Prevence zdraví zvířete (vakcinace, odčervení, zdravotní programy)
- b) Onemocnění zvířete (dietní chyby, pohybový aparát, infekční onemocnění)
- c) Úraz zvířete (pohmožděny, zlomeniny, torze žaludku atd.)
- d) Poradenství a konzultace

13. Registrujete menší finanční zátěž po absolvování vzdělávacího programu v rodinném rozpočtu za péči za zvíře?*

Vyberte jednu odpověď

- a) Rozhodně ne
- b) Spíše ne
- c) Nedokážu posoudit
- d) Spíše ano
- e) Rozhodně ano

14. Veterinární pracoviště vnímáte po absolvování vzdělávacího kurzu jako*

Vyberte jednu odpověď

- a) Jako partnera v péči o zvíře
- b) Zařízení poskytující pouze řešení zdravotních problémů zvířete
- c) Partnera v oblasti péče, poradenství a zdraví zvířete
- d) Vnímání se nezměnilo
- e) Jiné:

Děkuji za váš čas, který jste věnovali vyplnění tohoto dotazníku.